

LUND UNIVERSITY

Kafferep som kulturarv

En kulturanalytisk studie av kafferepet som revitaliseringsprocess

---

Elin Hägg

Master of Applied Cultural Analysis
Institutionen för kulturvetenskaper
TKAM01 - Våren 2013

Handledare
Karin Salomonsson

Abstrakt svenska

Kafferep Som Kulturarv: En Kulturanalytisk Studie Av Kafferepet Som Revitaliseringsprocess

Elin Hägg

Denna uppsats i tillämpad kulturanalys undersöker kafferepet förr och nu. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur idén om ett "förr" iscensätts genom kafferepet och hur deltagarna genom detta relaterar till vad de ser som sitt kulturarv. Materialet består av intervjuer, deltagande observation, frågelistor och internetbaserad etnografi som samlats in och analyserats genom en fenomenologisk metod. Ambitionen har varit att analysera kulturarvet som en process där individens uppfattning av historien och den mening de tillskriver denna är i fokus. Genom att använda Bourdieus idéer om habitus, fält och symboliskt kapital som ett teoretiskt ramverk analyseras kafferepet som kulturarv i termer av inkludering och exkludering.

Genom att se iscensättningen av kafferep som en form av revitalisering visar jag hur idén om kulturarv är något som skapar kulturarvet i sig. Genom att studera de olika komponenter som är betydande i utförandet av kafferepet, såsom vintagekläder och småkakor, med hjälp av Daniel Millers teori om objektifiering, visar jag bland annat hur värden som kön och sociala relationer kan bakas in i kakor. Genom denna analys visar jag hur idéer om det förflutna delas och värderas av deltagarna i iscensättningen av kafferepet och hur detta skapar en föreställning om tillhörighet till ett "förr" och ett "nu". Den visar också att det krävs ett visst slags symboliskt kapital av de som deltar i en iscensättning av kafferepet. Därmed kan endast de som på detta sätt kan knyta an till detta "förr" betrakta kafferepet som en del av sitt kulturarv. Detta leder till en diskussion om kulturarv som något individer kan "ha" och mentalt knyta an till, men också att detta kan vara något som måste beaktas av institutioner som arbetar med kulturarv.

Keywords: Kafferep; kulturarv; tradition; småkakor; revitalisering; vintage; kaffe; husmors-trend; genus; kvinnligt kulturarv; kulturanalys; etnologi; fenomenologi.

Abstract English

Coffee Parties as Heritage: A Cultural Study of the Coffee Party as Revitalization.

Elin Hägg

This thesis in applied cultural analysis investigate the phenomenon of “kafferep” (coffee party), a Swedish term that is usually described as a social gathering where women meet in the home to drink coffee, eat cookies and cake, and talk. A gathering commonly popular in the late 19th century that today has been revitalized, where young women dress up in 50’s clothes and perform their idea of the past. The aim of this thesis is to investigate how the idea of a "past" is staged and performed through kafferep and how the participants through this relate to what they see as their cultural heritage. The study builds on previous Swedish ethnological research about coffee and everyday life. The material consists of interviews, participant observation, question lists and Internet-based ethnography which was collected and analyzed through a phenomenological approach. The ambition is to regard heritage as a process where the individuals’ perception and meaning making is in focus. By using Bourdieu’s ideas of habitus, the field and symbolic capital as a theoretical framework, kafferep, and in the long term heritage, is analyzed in terms of inclusion and exclusion.

By seeing the performance of kafferep as a form of revitalization I show that the idea of heritage is something that creates cultural heritage in itself. By studying the various components that are highlighted in the performance of kafferep, such as vintage clothes and cakes, with the help of Daniel Millers theory of objectification I show how values of relationships and gender are baked in to the cakes. Through this analysis I show how ideas of the past is shared and valued equally by the participants of the kafferep and how this creates a notion of belonging to a "past" and a "present". It also requires certain things by the ones participating in the performance, and thus just some can regard this as part of their heritage. This leads into a discussion about heritage as something you can have and mentally relate to but also that this has to be taken into consideration for institutions working with cultural heritage.

Keywords: Heritage; tradition; cookies; coffee; revitalization; vintage; 1950’s; house wife; cultural analysis; ethnology; phenomenology; gender; kafferep

Tack

Mitt största tack går till de människor som delat med sig av sina tankar, minnen och idéer som ligger till grund för detta arbete. Tack ni som bjudit in mig på kafferep, svarat på frågelistor och låtit er intervjuas. Stort tack till min handledare, Karin Salomonsson, liksom lärare och studenter på MACA – Master of Applied Cultural Analysis. Tack också till Skånes Hembygdsförbund och de personer jag träffade genom mitt projekt där liksom de personer som varit behjälpliga med arkivmaterial i Lund, Stockholm och Göteborg. Tack också till stiftelsen Lunds stads jubileumsfond som gjorde resor för fältarbete och besök av arkiven möjliga.

Sist men inte minst tack till vänner och familj som trots att jag aldrig helt lyckats förklara vad jag studerar alltid funnits där med kloka råd och tankar.

Lund, 2013-05-29

Elin Hägg

INNEHÅLL

Abstrakt svenska	i
Abstract English.....	ii
Tack	iii
1. INLEDNING.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.1.1 Syfte.....	2
1.1.2 Tillämpad kulturanalys	2
1.2 Teorier och begrepp	3
1.2.1 Varför kulturarv?	3
1.2.3 Kulturarv och tradition	4
1.2.4 Sociala rum	6
1.2.5 Genus	7
1.2.6 Identitetsskapande.....	8
1.3 Material och metod	8
1.3.1 Deltagande observation	9
1.3.2 Intervjuer.....	10
1.3.3 Frågelistor	10
1.3.4 Arkivmaterial	11
1.3.5 Etnografi online	11
1.3.6 Etiska överväganden	12
1.4 Disposition	12
2. VAD ÄR ETT KAFFEREP?	14
2.1 Vad säger forskningen?.....	14
2.2 Fattigt och rikt folk	17
3. RETRONOSTALGI	21
3.1 Kafferep som event	23
3.2 Revitalisering	24
4. PÅ KAFFEREP	27
4.1 Innan kafferepet	28
4.2 Olika generationer.....	30
4.3 Klädernas betydelse	31
4.4 Kakor som social prestige.....	32
4.5 Kakornas objektivering	33

5. KAFFEREP SOM KULTURARV	36
5.1 Att inte ha kafferep – betydelsen av ”rätt” kulturellt kapital	37
5.2 Minnen	39
5.3 Olika bilder av ”förr”	40
5.4 Inte ett ”riktigt” kafferep.....	41
5.5 Äkta och autentiskt	43
5.6 De som ärver	43
5.7 Den nya gamla kvinnorollen.....	45
6. AVSLUTANDE ORD	47
6.1 Sammanfattning	47
6.2 Kulturanalys och tillämpbarhet.....	47
7. REFERENSER	49
7.1 Tryckta källor.....	49
7.2 Otryckt källmaterial	52
7.2.1 Övriga Internetkällor	52
7.2.2 Arkivmaterial	52
7.2.3 Citerade intervjuer.....	53
7.2.3 Citerade frågelistsvar	53
7.2.4 Bilder.....	53

1. INLEDNING

I en kartong med gamla saker på mina föräldrars vind ligger ett rosa, skirt förkläde med lila broderade blommor på. Det har två fickor fram, en spetskant nertill och ser ut att vara helt oanvänt. När jag berättade för min mamma vad jag skulle skriva min uppsats om, började hon berätta om det där förklädet som tillhört hennes farmors mor. Detta brukade denne sätta på sig när hon bjöd hem sina närmsta vänner på kafferep, de där lite finare tanterna som hon, som var länsmansfru, umgicks med. Med en road röst berättar min mamma att medan farmodern och svärdottern (min mormor) fick städa salen, baka kakor och ordna med allt inför kafferepet tog hon, länsmansfrun, åt sig äran och berömmet för arbetet under själva kafferepet. Hade svärdottern tur fick hon smaka på kakorna i köket när de fina tanterna hade gått hem. Det förkläde som kakorna verkligen bakats i tillhörde någon annan och var troligtvis utslitet för länge sedan.

Den här uppsatsen handlar om kafferep ”förr-i-tiden” och idag. De föremål vi har kvar från ”förr-i-tiden” och hur vi förhåller oss till dem säger inte bara något om den tid som flytt, utan också om den tid som är. Kafferepet är omgärdat av symbolik, myter och föreställningar som via kakor och kaffekoppar kan säga något om hur vi förhåller oss till ”förr” liksom till nutiden. Den här uppsatsen skall handla om just det, hur människor skapar en idé om ett förr som kan iscensättas och ges mening. Men låt mig först berätta om varför jag ägnat mig åt kafferep överhuvudtaget.

1.1 Bakgrund

Under hösten 2012 arbetade jag med ett projekt för Skånes Hembygdsförbund som en del av min utbildning i tillämpad kulturanalys. Målet med projektet var att undersöka möjligheterna för hembygdsrörelsen att attrahera en yngre målgrupp och det föll sig naturligt att rikta in sig på yngre människor med ett intresse för historia. Inte fullt så självklart var det dock att se det som lite nedlåtande har kallats en ”husmorstrend” som ett uttryck för ett historieintresse som i mångt och mycket liknar det som har blivit ett av hembygdsrörelsens kännetecken, nämligen *levandegörande* av historia. Att klä sig i, äta och göra sådant som anses vara typiskt för en tid som förflutit. Jag valde att belysa unga, framförallt kvinnor, som klär sig i vintagekläder, syltar och saftar, delar med sig av husmorstips och odlar pelargoner. Genom att se det dessa unga (kvinnor) gör som ett iscensättande av historia i nutid, var min ambition att dels visa att unga

idag har ett intresse för historia, kultur och folkbildning, dels väcka tankar kring frågor om vad som är historia och *när* ”förr i tiden” är för olika generationer.

Denna uppsats bygger vidare på detta projekt med ambitionen att gräva djupare i ungas användande av en förfluten tid in i nutiden och att undersöka vad som sker i denna process. Ett fenomen som jag stötte på under mitt fältarbete under den hösten var en grupp kvinnor som träffades hemma hos varandra för att ha kafferep. Förundrad över denna entusiasm för småkakor, hattar, minnen och historia bestämde jag mig för att undersöka kafferepet och vilka komponenter av kafferepet som värdesätts av de inblandade. Min hypotes är att för att kunna engagera människor i kulturarvsarbete måste man också förstå hur människor knyter an till sin historia och använder sig av ”sitt” kulturarv i olika former. Min förhoppning är att detta arbete kan ge en ökad förståelse för detta och öppna upp för en diskussion kring hur människor relaterar till och skapar sin historia.

1.1.1 Syfte

Syftet är att undersöka hur idén om ett ”förr” iscensätts genom kafferepet och hur deltagarna genom detta knyter an till det de ser som sitt kulturarv. Vilka delar av kafferepet lyfts fram och hur sker detta? Hur konstrueras ett kulturarv och en idé om ett förr som man delar med andra? Vad händer i den process där något blir till ett kulturarv, ett förr som man emotionellt kan knyta an till och tala om som ”sitt”? Hur skapar människor en relation till ett förr och utnämner ”sina kulturarv” genom att lyfta fram äldre fenomen i nutid? För att förstå den betydelse en liknande iscensättning kan ha för människor och vilka delar av iscensättningen som beskrivs som betydande för dem, vad det är man knyter an till, behövs verktyg för att studera och analysera fenomenet och aktörerna. Denna uppsats har som ambition att prova begrepp och metoder för att analysera denna process.

1.1.2 Tillämpad kulturanalys

Uppsatsen är en masteruppsats i tillämpad kulturanalys. Begreppet ”kultur” kan användas till mycket, i den här uppsatsen handlar det om hur människor delar och formar föreställningar om det sociala rum där de finner samhörighet med andra. Människors handlingar eller göranden, det sätt de orienterar sig i detta sociala rum, eller fält, för att använda ett av Pierre Bourdieus (1999) begrepp, både reproducerar det och ger dess olika komponenter mening. Man kan också tala om ett kollektivt medvetande, en delad föreställning eller en *kultur*. Jag kommer här att se de som iscensätter kafferepet i nutid som människor som delar en kultur, ett nätverk av människor som delar en viss syn på det de iscensätter. *Analys*-delen i kulturanalys

handlar således om att analysera denna kultur med de verktyg, teoretiska som empiriska, som presenteras nedan. Den tillämpade delen i ”tillämpad kulturanalys”, det vill säga att forskningen skall kunna användas till någonting utanför en rent akademisk kontext, handlar således om att problematisera och fördjupa förståelsen för hur unga använder sig av och iscensätter sin idé om ett förr för att bredda perspektivet på hur unga idag använder och skapar sitt kulturarv.

1.2 Teorier och begrepp

Kafferepet är, för att tala med en av sociologins klassiker Erving Goffman, en social tillställning (*social occasion*) ”som man ser fram emot och som man sedan kan se tillbaka på som en enhet, som inträffade på en bestämd tid och plats och som angav tonen för vad som hände under den.” (Goffman, 1970:132). Men det är samtidigt en process där kabbakande, inbjudningar, planerande och utförande spänner över en längre tid än endast tillställningen i sig. Kafferepet är också en social tillställning som bygger på en föreställning om att det finns en mall för hur den bör gå till.

I nutid bygger denna föreställning på en idé om ett ”förr”. Det är således ett sätt att iscensätta det förflutna, en tillställning där man aktivt försöker återskapa och knyta an till en förgången tid. Vad skall man då kalla detta? Lotten Gustafsson Renius skriver i *Den förtrollade zonen* (2002) om hur medeltiden ”leks” under medeltidsveckan i Visby. Genom att undersöka människors iscensättande av medeltiden i nutid diskuterar hon hur idéer om medeltid passas in i en i nutida kontext. Jag har inspirerats av Renius syn på iscensättandet, men vill samtidigt inte kalla det för en lek. Inte heller en trend, en term som återkommer i diskussioner om unga kvinnor med ett intresse för bland annat vintage och kafferep. Min huvudsakliga utgångspunkt har istället sprungit ur begrepp som kulturarv, iscensättning och meningsskapande. Orsaken till detta är att kvinnorna själva har talat om kafferepet i dessa termer. Ingen av mina informanter har känt igen sig i denna syn på det de gör som en trend eller lek samtidigt som andra begrepp ger nya möjligheter att se på detta fenomen. Ett ord som ofta förekom, tillsammans med kafferepet som en svensk tradition, var att kafferepet innehöll något kvinnorna såg som sitt kulturarv.

1.2.1 Varför kulturarv?

Kulturarv har blivit ett populärt ord inom akademiska fält som exempelvis inom etnologi, kulturgeografi och turismforskning, men det är också ett begrepp som dyker upp i mer popu-

lära och ”folkliga” sammanhang. En enkel beskrivning av kulturarv, som Jonas Anshelm ger i antologin *Modernisering och kulturarv* (1993) är ”summan av kulturstoff som överförs från en generation till en annan” (Anshelm, 1993:9). Ofta används begreppet kulturarv om byggnader eller monument som utnämns som bevarandesvärda på institutionell nivå. Men kulturarv kan också vara, menar Anshelm, ”det materiella och immateriella kulturstoff – exempelvis artefakter, seder, normer – som inom en kultur eller grupp är särskilt inrättade, identifierade, markerade, värderade och behandlade som just ’kulturarv’” (Anshelm, 1993:15).

Kulturarv kan handla om *representation*, ett objekt, en byggnad eller ett fenomen som får stå som en symbol för en viss grupp. En viss grupp av människor, som exempelvis delar en social eller etnisk tillhörighet, representeras via kulturarvet och på så sätt får deras historia, deras tillhörighet, erkännande via utnämning av kulturarvet. Ett exempel är diskussionen om kulturarv som fungerar inneslutande och uteslutande i antologin *I industrisamhällets slagskugga* (Jönsson & Svensson, 2005) där officiellt sanktionerade kulturarv analyseras utifrån frågor om mångfald och representation. Det vi bevarar och det vi låter falla i glömska kan stå som bevis för vilka grupper som ges erkännande i samhället och vilka som inte får vara representerade.

1.2.3 Kulturarv och tradition

I sin artikel *Tradisjon og kulturarv* (2013) diskuterar folkloristen Anne Eriksen förhållandet mellan begreppen tradition och kulturarv och huruvida det folkloristiska traditionsbegreppet kan tillföra något till en analys av kulturarv. Genom att undersöka hur begreppen använts inom etnologin och framförallt folkloristiken ur ett historiskt perspektiv visar hon hur de två begreppen har överlappande betydelser, att de ofta används för liknande fenomen och att båda begreppen tycks kunna beteckna innehåll, processer över tid och aktiviteter i sig. Bägge begreppen uppmanar till handling, till att bevara och rädda ”kulturstoff” medan det ännu finns tid. Skillnaden tycks finnas i synen på vad som sker när kulturarv och tradition blir till.

Hon menar att man inom traditionsforskningen har undersökt förändringar och hur traditioner förändras över tid. Kulturarvsforskningen å andra sidan har ofta kommit att handla om att forskaren försöker ”avslöja” vilka processer som ligger bakom kulturarvsproduktionen för att visa hur denna produktion är ”felaktig” och inte stämmer överens med hur det var egentligen, det vill säga att det finns en ”äkta kärna”, något autentiskt som kulturarvsskapandet förvanskar. Eriksen menar att, till skillnad från traditionsbegreppet, finns inte

Noen tilsvarende forståelse av variasjon og endring (...) i kulturarvbegrepet, og vanligvis heller ikke i forskningen på kulturarv, verken som fenomen eller begrep. (...) Det er ingen mangel på kultur- og historieforskning som – etter å ha påvist et kulturarv ikke helt er hva den gir seg ut for å være – definerer den som forflatende, forenklende, sentimentaliserende, idylliserende, reduktiv, nedbrytende eller direkte falsk bruk av fortiden. (Eriksen, 2013:96)

Eriksen refererar bland annat till David Lowenthals bok *The Past is a Foreign Country* (1984), och hur skillnaden mellan historia och kulturarv där beskrivs som att den förra är tillförlitlig vetenskap och den senare sentimental, kommersiell och ofta felaktig. Lowenthal menar att kulturarv är skapat med nutida behov i åtanke snarare än en vilja att skriva en autentisk historia. Att kulturarv är skapat i relation till nutiden är en utgångspunkt som också jag tagit här, att kulturarv är skapat utifrån behov och viljor som finns *när* de lyfts fram som just kulturarv. Men liksom Eriksen ser jag, till skillnad från Lowenthal, inget fel i detta. Eriksen menar att ur forskningssynpunkt bör kulturarvsforskningen, istället för att genom att ge en bild av hur det var ”egentligen” försöka visa hur de som producerar kulturarv har ”fel”, inspireras av traditionsforskningens mer positiva syn genom att studera de kulturarvsskapande processerna ”i termer av kreativitet, nyskapning og tilpasning.” (Eriksen, 2013:96).

Detta är ett huvudtema i denna uppsats, jag söker alltså inte efter hur kafferepet är ”egentligen” eller hur det kvinnorna ser som sitt kulturarv inte har en historisk autentisk grund. Det historiska materialet är inte med för att på något sätt ”avslöja” vad kvinnorna gör ”fel”. Jag vill istället visa på hur denna process av vad man anser är ”sitt kulturarv” kan ses som en kreativ process. Kafferepet är en tradition och de materiella och immateriella värden som innefattas av och används i iscensättandet av denna tradition är ett kulturarv. Jag vill visa hur dessa kvinnor ingår i en kulturarvsskapande process där man lyfter fram vissa saker från historien som värda att bevara till framtiden. Kulturarvet skapas i en process där värden ständigt förhandlas, mellan grupper och inom olika grupper.

På samma sätt ger Laurajane Smith i *Uses of Heritage* (2006) sin syn på kulturarvet som en process snarare än ett resultat. Smith menar att istället för att skilja på ”kulturarv” och ”immateriellt kulturarv” (så som exempelvis musik, dans, traditioner och dialekter), bör allt kulturarv ses som immateriellt på så sätt att det är de värden och den mening aktörerna ger fenomenet i fråga som gör det till kulturarv.

Whether we are dealing with traditional definitions of 'tangible' or 'intangible' representations of heritage, we are actually engaging with a set of values and meanings, including such elements as emotion, memory and cultural knowledge and experiences. (Smith, 2006:56)

Minnen och mening kan förvisso knytas till materiella föremål men det är denna process snarare än föremålen i sig som skall ses som kulturarv. Som exempel visar hon att även om ett föremål försvinner finns berättelserna om det kvar, saker kan fortfarande talas om som kulturarv även om de inte längre har fysisk form och människor kan knyta an till det som kulturarv utan fysiska bevis på dess existens. Smith lägger istället fokus på minnen och den mening människor tilldelar det som utses till ett kulturarv. Hon skriver in sig i en kritisk diskurs där hon undersöker vad denna process "gör" för dem som är med i denna process, hur identitet är formad exempelvis, med motivet att söka efter ett sätt att skapa kulturarv som är inkluderande. Även om denna aspekt är intressant kommer fokus här istället ligga på hur denna process kan gå till med kafferepet som exempel. I fråga om kulturarvsarbete i Sverige och hur unga relaterar till och använder kulturarv anser jag att det är viktigt att förstå hur unga människor idag, med de föremål som omger dem, relaterar till och använder sig av idéer om dåtiden liksom till den tid de själva lever i. För att studera detta har jag fokuserat på hur kafferepet iscensätts och ges mening bland annat via de föremål som lyfts fram som viktiga för ett "riktigt" kafferep.

Med hjälp av Daniel Millers (2005 & 2009) teorier kring föremål och objektifiering vill jag studera hur kvinnorna använder sig av sin omgivning när de skapar en relation till ett förr. Miller menar att föremål både är formade av människor och formar människor: "the things that people make, make people" (Miller, 2005:38). Fokus kommer här att ligga på den mening de mänskliga aktörerna ger det materiella, hur det materiella formar människorna i den sociala tillställningen och hur denna interaktion skapar en relation till det förgångna.

1.2.4 Sociala rum

För att diskutera kafferepets meningsskapande funktion kommer jag delvis att använda mig av några av den franske sociologen och kulturanthropologen Pierre Bourdieus begrepp. Bourdieu (1999) såg samhället som flera sociala rum eller "fält" bestående av gemenskaper mellan människor, kallade aktörer. Det finns distinktioner, eller skillnader, mellan dessa olika grupper eller gemenskaper som ofta ses som naturliga men som egentligen är socialt och kulturellt betingade. Aktörernas position i fältet formar hennes habitus som i sin tur avgör hur hon

handlar i olika situationer. Habitus kan förstås som det som skapar aktörens föreställningar om och därmed möjligheter att agera i omvärlden, ett system av dispositioner. Man kan säga att det är den kultur aktören fötts in i som förkroppsligas, exempelvis dennes sätt att röra sig, tala och bete sig i sociala situationer, ett förkroppsligat kapital.

Aktören har olika former av symboliskt kapital med vilka hon förhandlar om sin position i fältet. Kapitalet kan delas in i olika underkategorier så som kulturellt kapital (exempelvis konst, litteratur, musik), ekonomiskt kapital (ekonomiska tillgångar) eller socialt kapital (sociala relationer så som vänner och släktingar). Med hjälp av det symboliska kapitalet kan aktörerna konkurrera om vad som skall rymmas inom fältet och hur det skall värderas, exempelvis vilken mening saker skall tillskrivas. Kapitalformerna kan växlas in mot varandra, exempelvis kan någon med ekonomiskt kapital konvertera detta genom utbildning och sålunda tillskansat sig ett kulturellt kapital. Genom att använda mig av Bourdieus teorier kommer jag att undersöka hur olika kapitalformer och värden förhandlas när kafferepet iscensätts; vad som krävs av aktören för att kunna föra sig på kafferepet men också vad som krävs för att få tillgång till kafferepet från första början.

1.2.5 *Genus*

Med genus menas människors förförståelse av vad som uppfattas som manligt och kvinnligt och att dessa skillnader är socialt och kulturellt konstruerade. Ett genusperspektiv innebär i detta fall att genus är, för att tala med ett av Bourdieus begrepp, en del av vårt habitus och reproduceras genom människors beteende och i interaktion med andra. En återkommande tanke är att "kön görs", det vill säga att kategorierna manligt och kvinnligt är sådant som alltid tillskrivs individer eller föremål, att de inte är könskodade i och av sig självt. Även om genus som social konstruktion inte kommer att studeras mer ingående, är en förståelse av begreppet grundläggande för diskussionen om kvinnlighet och kvinnligt kulturarv.

Laurajane Smith menar i *Heritage, Gender and Identity* (2008) att genus ofta bortses ifrån när man diskuterar kulturarv. Hon menar att kulturarv är könskodade, exempelvis att det som utses som kulturarv för en nation allt för ofta berättar en manlig historia och utesluter stora delar av befolkningen. Kulturarvet är manligt och symboliserar manlig dominans. Detta blir framförallt viktigt att diskutera beroende på den koppling kulturarv ofta anses ha med representation och identitetsskapande. Smith undersöker kulturarvets "genus" och hur genusidentiteter konstrueras och naturaliseras genom kulturarv. Andra har också studerat hur kulturarven kan fungera uteslutande, bland annat utifrån en problematisering av kulturarvens mångfald

och vilka som ges tolkningsföreträde när kulturarv utses (exempelvis Jönsson & Svensson, 2005).

Även om, som jag tidigare visat, kulturarv studerats utifrån tankar om mångfald och representation anser jag att mer kan göras angående kulturarv utifrån ett genusperspektiv. Det finns många exempel på litteratur med fokus på kvinnohistoria och några exempel på litteratur som diskuterar representation inom museer ur ett genusperspektiv, bland annat Wera Grahns avhandling "*Känn dig själv*" (2006) som diskuterar Nordiska museets utställningar utifrån ett genusperspektiv. Från Riksantikvarieämbetet kom 1994 Magnus & Morger *Kön och kulturarv* med syfte att öppna upp för ett könsperspektiv i representationen och bevarandet av kulturmiljöer.

1.2.6 Identitetsskapande

Smith (2006) menar att kulturarvslitteraturen, liksom den mer allmänna åsikten om kulturarv och dess verkan, tar för givet att det finns en länk mellan det vi kallar kulturarv och hur vår identitet skapas, men att det inte har studerats tillräckligt hur dessa länkar fungerar och åter-skapas. Även om jag inte diskuterar kulturarvet som identitetsskapande faktor, är jag medveten om denna diskurs. Jag kommer i denna uppsats inte fokusera på kulturarv som identitetsskapande, delvis på grund av att jag inte valt att fokusera på det *behov* kulturarvsskapandet uppfyller. Jag är alltså inte ute efter att försöka ge ett allomfattande svar på *varför* unga kvinnor idag håller kafferep, vilket behov som denna iscensättning uppfyller för individen, utan istället vilken mening de själva tillskriver handlingen. Hur skapas och upprätthålls den personliga kopplingen till ett kulturarv? Jag menar att för att kunna förstå hur man kan "locka" unga människor till kulturarvsarbete måste man förstå hur de skapar, använder sig av och intresserar sig för kulturarv.

1.3 Material och metod

Som bakgrund till arbetet ligger det projekt jag gjorde för Skånes hembygdsförbund kallat *Sylta och safta i bloggandets tid* (se vidare Hägg, 2012). Även om jag inte refererar till det empiriska material jag samlade in och använde under detta projekt i sig har det gett mig idéer och ingångar till ämnet som jag inte skulle fått annars. Bland annat var det via detta projekt som jag träffade en ung kvinna som intresserade sig för det jag höll på med. Hon och jag började prata och kom in på småkakor, kafferep och hennes intresse för historia. Redan då, när jag egentligen bara funderat på att skriva om kafferepet som fenomen, insåg jag att minnen

och föremål var två centrala komponenter i kafferepet. Detta förstärktes än mer när jag av kvinnan blev inbjuden att delta i ett kafferep hemma hos henne.

Jag började därför fokusera på kafferepets olika komponenter så som kläderna, porslinet och kakorna och den mening aktörerna tillskrev dessa redan innan jag formulerat ett tydligt syfte med uppsatsen. När jag så började rikta in mig på iscensättningen av kafferepet i nutid använde jag en fenomenologisk metod för att kunna studera kafferepet från olika perspektiv. Med utgångspunkten att människor använder sig av kulturella föreställningar och normer för att skapa mening fokuserade jag på människors användande av det som omger dem och hur de motiverade och talade om denna användning (jfr Alftberg, 2012:34). En intentionell förklaringsmodell, där aktörernas berättelser om iscensättningen av ett kafferep, dess betydelse för dem och vad som sker under sådana kafferep, kan ge ett inifrånperspektiv på det som sker i denna process (jfr Gerholm, 1985:66; om fenomenologi och kulturanalytisk forskning idag se även Frykman, 2012). Sökandet efter en djupare förståelse men samtidigt en bredare bild av kafferep som fenomen ledde mig också in på arkivmaterial, intervjuer med äldre personer och skönlitterära texter.

En mängd olika material har tillsammans bildat förståelsen för det fält som studerats och samtal med bekanta, etikettböcker, filmer, barnböcker och autoetnografiska betraktelser av bland annat hattar och småkakor har tillsammans med det mer traditionella etnografiska insamlandet av material bildat den grund arbetet vilar på. Det kulturanalytiska arbetet har ständigt pendlat mellan insamlande av material och analyserande av det samma. Billy Ehn och Orvar Löfgren (2012) kallar detta till synes svårdefinierade materialinsamlande och materialanalyserande för ”bricolagemetoden”. Bricolagemetodens styrka ligger i att man genom att jämföra och ställa materialen mot varandra kan se mönster, sammanhang och nya infallsvinklar (Ehn & Löfgren, 2012). Svagheten kan istället sägas vara att dessa mönster ibland kan te sig överväldigande, motsägelsefulla eller otydliga, liksom den överhängande risken att spännande anekdoter och kuriositeter tar allt för mycket tid. Nedan kommer jag att diskutera de huvudsakliga metoder jag använt för att samla in det material som arbetet bygger på.

1.3.1 *Deltagande observation*

Då ett kafferep nu är en så specifik tillställning ville jag genom deltagande observation se hur ett kafferep av idag kan gå till. Via kontakter, med hjälp av internet och mycket tur lyckades jag under denna tid bli medbjuden på tre kafferep av olika slag. Även om jag var en deltagare på kafferepet, var jag inte där på samma premisser som de andra deltagarna då jag både på grund av min roll som forskare men också som någon utomstående i en annars bekant gemen-

skap var ett nytt inslag på tillställningen. Den norske sociologen Katrine Fangen (2011) påpekar i relation till deltagande observation att det är viktigt att ”anpassa sig till situationen så att man inte har en störande inverkan” (Fangen, 2011:37).

Även om jag inte skulle påstå, med en självmedveten brasklapp, att jag ”störde” situationen kan jag inte säga att jag inte påverkade dessa kafferep och det man talade om. Det som hade som intention att vara en deltagande observation övergick därför ofta i en gruppintervju eller en fokusgrupp där deltagarna diskuterade kafferepet som tradition och kulturarv eller deras egen relation till det förgångna. Många gånger ville deltagarna gärna tala om kafferepets historia, något de trodde att jag visste allt om. Denna roll som någon som satt inne med det rätta svaret på hur det man höll på med egentligen skulle gå till, gjorde det ibland problematiskt. Ibland gav det sig uttryck i att man var orolig för att man gjorde ”fel” eller så kunde någon uttrycka en ambivalens till att man brutit mot vad man själv ansåg var kafferepets regler (exempelvis att man inte bjudit på sju sorters kakor). Oftast gav det dock upphov till många intressanta och givande diskussioner kring historia och deltagarnas relation till ”förr i tiden”, men det kunde dock göra att fältarbetet fick ta nya vägar.

1.3.2 *Intervjuer*

Den ovan beskrivna problematiken med att jag blev den som blev utfrågad eller att de jag talade med uttryckte en nervositet kring om man hade kafferep på ”rätt” sätt, kunde också ske i intervjusituationer. Med yngre personer som iscensatt sin bild av ett gammaldags kafferep gjorde jag fyra ingående, semi-strukturerade intervjuer där frågorna tog lite olika form beroende på situationen (Davies, 2008:106). Tre av dessa intervjuer har varit med människor jag varit på kafferep med, antingen före eller efter intervjun, och ofta har referenser till personer, föremål eller specifika händelser förändrat intervjuns gång.

1.3.3 *Frågelistor*

För att inte påverka kvinnornas bild av ett ”riktigt” kafferep och framförallt då jag inte satt inne med några ”rätta” svar använde jag mig också av frågelistor där jag gav informanter möjlighet att själva och utan intervjuns tidspress skriva ner sina tankar om kafferepet. Att använda dessa två metoder tillsammans visade sig fruktbart på så sätt att mönster blev tydliga som kanske annars fallit bort (jfr Hagström & Marander-Eklund, 2005).

En annan anledning till att frågelistor användes som metod var att det ibland var svårt att finna personer som höll kafferep och främst då på platser jag hade möjlighet att besöka för intervjuer eller deltagande. I dessa fall använde jag mig av frågelistor som skickades ut till

kvinnor som uttryckligen haft kafferep, många av dem hittades med hjälp av internet eller via en snöbollseffekt där en informant eller bekant tipsade om någon de visste kunde tänkas svara. Då många av dessa informanter var vana skribenter var svaren ofta uttömmande och målande i sina beskrivningar. Att skicka riktade frågelistor till personer som man vet har kunskap om ämnet gör också att man ofta får just uttömmande och rika svar (Hagström & Marander-Eklund, 2005:20). Samtidigt så kan det ibland vara så att personer som anser att de inte har något att berätta om ett ämne sitter inne med de bästa svaren, något som framförallt visade sig i det arkivmaterial jag fick ta del av.

1.3.4 Arkivmaterial

En fördel med frågelistan är att man kan få en stor mängd material på relativt kort tid (Hagström & Marander-Eklund, 2005:16), något som framförallt är fallet där arbetet med att samla in materialet redan är gjort och finns tillgängligt i arkiv. För att få en historisk bakgrund till kafferepet tog jag hjälp av arkiverade frågelistor, närmare bestämt från Folklivsarkivet i Lund (LUF) *Kafferep och kaffebjudning* från 1972; Nordiska museet i Stockholm (KU) *Kaffe, te och choklad* från 1965; Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg (DAGF) *Med fingrarna i kakburken* från 2005.

I de äldsta frågelistorna, från 1972 respektive 1965, visade det sig att det ibland mest spännande var det som etnolog Dan Waldetoft skämtsamt kallar ”skrotet”, ”de frågelistsvar som är påfallande korta och som ger ytterst magra upplysningar om det vi vill veta mer om.” (Waldetoft, 2003:12). I materialet fanns många meddelare som antydde att de inte ansåg sig ha något att berätta om kafferep och majoriteten av fallen handlade om att de inte hade någon erfarenhet i hemmet av kafferep på grund av sin sociala position, vilket diskuteras mer senare. Att inte ha något att säga om kafferep, det vill säga bristen på kafferep, blev något jag tog med mig in i analysen av nutida kafferep.

1.3.5 Etnografi online

De kvinnor jag träffat har haft ett intresse för historia på ett eller annat sätt och många av dem vurmar för det som kallas *vintage* och decennierna under mitten av 1900-talet. Flera av kvinnorna har refererat till specifika bloggare eller tipsat mig om bloggare eller hemsidor jag borde besöka vilket har lett till att internet har haft stor betydelse både i insamlandet av material och för att hitta informanter. Två bloggar som återkommande nämnts, om än på olika sätt och sammanhang, är *Underbara Clara* (<http://www.underbaraclaras.com/>) och *Miriam's kafferep* (<http://miriamskafferep.com/>).

Internet är inte en egen värld separerad från världen utanför, en ”platslös plats” eller ett avskilt ”cyberspace”, utan ett kommunikationsmedel som är en del i det sociala livet (Miller & Slater, 2000:4). Internet kan till exempel fungera som ett verktyg för människor att dela med sig av sina intressen eller ett sätt att hitta likasinnade. Jag studerar alltså inte en samhörighet som finns enbart på internet, utan människor som genom bloggar, Facebook eller andra sociala medier hittar varandra och delar information. Även om jag inte redogör för detta närmare går det inte att förstå denna gemenskap och den bild av kafferepet som reproduceras utan att ta upp internet. Internet är en del av dessa sociala strukturer och relationer och har varit till stor hjälp för mig att finna information och skapa en bild av den kultur jag undersökt.

1.3.6 Etiska överväganden

I anslutning till detta bör några ord sägas om informanterna och min etiska ståndpunkt. Alla informanter som jag träffat på kafferep, som har svarat på mina frågelistor eller intervjuats har blivit informerade om uppsatsens syfte och frågeställningar. Samtidigt har arbetet, på grund av att det kulturanalytiska arbetet är en process där olika material och teorier prövas för att se fenomenet ur olika perspektiv, varit just en process som växt fram och inte alltid varit definierat så som det slutgiltiga resultatet (jfr Ehn & Löfgren, 2012:10f). Det är, som antropologen Charlotte Aull Davies (2008) skriver, inte alltid lätt att veta när man samlar in materialet vilka delar av materialet som kommer att användas i slutresultatet eller vad som kommer att hända med materialet när det analyseras (Davies, 2008:55f). För att behålla mina informanters anonymitet har det material som citeras från frågelistor och intervjuer anonymiserat med ambitionen att endast de som varit med på kafferepen eller sagt vissa saker kan känna igen sig i det som behandlas. Angående arkivmaterial har personal och arkivens officiella riktlinjer varit behjälpliga för hur materialet skall hanteras.

1.4 Disposition

I denna inledning har jag gett en bakgrund till uppsatsen, dess syfte och en genomgång av den teoretiska och metodologiska grund jag baserat undersökningen på. I kapitel 2 - VAD ÄR ETT KAFFEREP? börjar jag med en diskussion om begreppet kafferep och hur det definierats. Jag ger en översikt av kafferepets historia i svensk, främst etnologisk forskning. Bland annat diskuteras hur kaffet generellt setts som en kvinnlig dryck medan forskningen legat på manligt kaffedrickande. Denna del syftar även till att ge en övergripande historisk bakgrund till kafferepet i Sverige. Detta kapitel avslutas med en analys av det arkivmaterial jag tagit del

av med fokus på sociala klasser och kakor. RETRONOSTALGI fokuserar på kafferepet idag med utgångspunkt i den så kallade husmorsdebatten och diskussioner om tanten och 50-talets hemmafru som symboler. Jag tar upp hur de som iscensätter kafferepet skulle försöka återuppta en ”retronostalgisk bild” liksom den betydelse internet haft för detta fenomen. Efter det diskuteras kafferepet som *event* för att avsluta med en diskussion kring revitalisering och hur utnämmandet av något som kulturarv skapar kulturarvet i sig. PÅ KAFFEREP, fokuserar på själva iscensättningen av kafferepet via servisen, kläderna och kakorna och de värden som tilldelas och delas av gruppen kring dessa föremål. Kapitlet KAFFEREP SOM KULTURARV, diskuterar kafferepet som inneslutande för en viss gemenskap utifrån diskussioner av minnen, habitus och kulturarv. I AVSLUTANDE ORD förs en diskussion kring tillämpning och tankar om vidare forskning på kulturarv som en produkt av en revitaliseringsprocess.

2. VAD ÄR ETT KAFFEREP?

Det finns väl ingen som inte på pricken vet hur man ordnar ett kafferep?

(Husmoderns köksalmanack, 1953)

När Folkklivsarkivet i Lund skickade ut sin frågelista om ”Kafferep och Kaffebjudning” i oktober 1972 bad man informanterna lägga märke till ”att det i listan görs skillnad mellan dessa två bjudningsformer” (LUF 148). Vad ett kafferep är och vad som särskiljer det är något man förväntar sig att uppgiftslämnaren skall veta. Ser man till svaren kan ordet egentligen ha många betydelser. En del menar att kafferep, kaffebjudning eller kaffegille egentligen är samma sak. Men i majoriteten av fallen (och vad de flesta också förstår att frågeställaren är ute efter), är kafferep en typiskt kvinnlig form för gemenskap. Ett tillfälle där kvinnor under ordnade former träffas för att dricka kaffe, äta kakor och umgås med varandra.

2.1 Vad säger forskningen?

Kafferepet inbjuder till många spännande uttolkningar. Olika ingångar till ämnet ger olika perspektiv liksom olika teoretiska angreppssätt ger olika bilder av vad ett kafferep är. Inom den svenska etnologin kan man framförallt hitta information om kafferepet om man vänder sig till litteraturen om kaffe. Begreppet kafferep, dess ursprung och betydelse är något som diskuteras och något som många av informanterna funderat mycket över och frågat mig om. Vad som är gemensamt för litteraturen kring ämnet om vi ser till det kaffehistoriska fältet inom etnologin, är att kafferep är en kaffebjudning för kvinnor som förekom första gången någon gång kring mitten 1800-talet, en definition som också går att återfinna i Nationalencyklopedin (NE.se, kafferep; se även Swahn, 2009:147; Sigfridsson, 2005:213). Renée Valeri ger utifrån arkivmaterialet från Folkklivsarkivet i Lund, material som också används i denna uppsats, definitionen att den ”enklaste formen för kaffe som umgängesdryck var alltså ett par kvinnor som tittade in till varandra och tog en kopp kaffe tillsammans. Om detta formaliserades kunde det bli det som kallades kafferep. Därefter kom kaffebjudning, dit även män bjöds” (Valeri, 1991:68).

I historieskrivningen påpekas ibland den stora betydelse de så kallade kaffehusen som etablerades runt om i Europa under 1700-talet haft för demokratin då de blev en mötesplats för män som över en kopp kaffe kunde diskutera (bland annat Harrison & Ulvros, 2003:65).

Samtidigt framhålls lika ofta, kanske främst inom etnologin, att kaffets sociala umgänge i Sverige främst ägt rum i hemmen. Även om det fanns kaffehus i Sverige var de i jämförelse med andra länder så som Frankrike och England få och av mindre vikt för kaffets sociala betydelse, därtill medförde de återkommande kaffeförbud att kaffehusen blev svåra att etablera i Sverige (Sigfridsson, 2005:39). Istället var det i den privata sfären kaffet fick sin roll i Sverige (Valeri, 1991:57) och därmed har det också betraktats som en framförallt kvinnlig dryck, eller som Jan-Öjvind Swahn skriver i sin *Svensk kaffekultur* ”kaffets kulturhistoria i Sverige [är] först och främst berättelsen om de svenska kvinnornas livsdryck” (Swahn, 1982:10). Även om kafferepet ofta nämns på detta sätt, som en kvinnlig dryck, är det ytterst få som faktiskt studerat kvinnors drickande och framförallt kafferepen. Så även om kvinnorna beskrivs som representanter för kaffets historia i Sverige har det varit kutym i forskningen att istället fokusera på kaffehusen eller den så kallade kaffegöken, det manligt könskodade sättet att dricka kaffe på (exempelvis Svensson, 1970). De gånger kafferepet faktiskt nämns är det ofta ur ett manligt perspektiv, något exempelvis Jan-Öjvind Swahn ger exempel på när han menar att ”karlarna kände sig givetvis uteslutna från den här feminina gemenskapen och svarade med att hitta på allehanda speglosor, som de alltjämt gärna använder om kaffenjutande damer” (Swahn, 1982:10f). Vad kvinnorna själva ansåg om sitt kaffedrickande är svårare att få reda på.

Ingegerd Sigfridssons avhandling *Självklara drycker? Kaffe och alkohol i social samvaro* från 2005 belyser hur kaffe och alkohol spelar in i våra sociala möten. Sigfridsson nämner kafferep när hon diskuterar könstillhörighet och kaffe (Sigfridsson, 2005:213) utifrån Wolfgang Schivelbusch *Paradiset, smaken och förnuftet – njutningsmedlens historia* (1982). Hon nämner att kaffe när det dracks i hemmet var en kvinnlig dryck, därtill nämner hon skvaller som ofta kommer igen i diskussionerna om kafferep. Schivelbusch har ett kapitel (*Från kaffehuset till kafferepet*, 1982:56), som tar upp det som på tyska kallas *Kaffebränzhen*, eftermiddagskaffe som med reservationen ”i Sverige åtminstone under vissa omständigheter” kan översättas med kafferep (Schivelbusch, 1982:76). Schivelbuschs slutsats är att man i ”kvinnornas passion för kaffe [kan] se en kompensation för det område de är utestängda från. I så fall vore kafferepet ett slags motsvarighet till eller ersättning för det i manskulturen avpassade ursprungliga kaffehuset” (Schivelbusch, 1982:76). Han resonerar dock vidare att detta är att nedvärdera kaffehusens betydelse (!) och tycker själv att jämförelsen är något haltande. Att kvinnors samtal i samband med kaffedrickande rör sig kring skvaller och mäns i sin tur handlar om diskussioner (kaffehusen beskrivs ofta som en intellektuell mötesplats och demokratins födelseplats) är genomgående i historieskrivningen.

Kaffet var länge en statusvara och under 1700-talet var det främst förekommande i de högre stånden. Kaffet var dyrt i sig, men det behövdes också, som Sigfridsson poängterar, ”nya utensilier” för att kunna beredas, serveras och avnjutas (Sigfridsson, 2005:38). Det är först under 1800-talet som kaffet får fäste hos den större allmänheten, inte minst som ett komplement när behovsbränningen förbjuds år 1855 (Valeri, 1991:58ff). Kaffet får då en snabb spridning, så långt att man, som Sigfridsson (2005:46f) lyfter fram, kring sekelskiftet 1900 ansåg kaffet vara en hälsorisk för kvinnor. Man syftade då framförallt på arbetarkvinnornas stora konsumtion och menade att det var ett ”hot mot folkhälsan”. En orsak till att kvinnor i dessa samhällslager drack så mycket kaffe kunde vara att det dödade hungerskänslor, men det är också värt att notera att det kaffe vi dricker idag nog skiljer sig från det man drack då. I det arkivmaterial jag tagit del av nämns allehanda substitut som drygade ut kaffe-bönorna.

Bland borgerligheten under samma tid förekom också kritik mot kvinnors kaffedrickande, men här tycks det snarare ha varit det sociala som var ett problem med kaffedrickandet, och då framförallt kafferepen som nu tycks bli en allt mer etablerad företeelse. Tina Sjöberg (1998) skriver om kvinnors möjligheter i offentligheten under slutet av 1800-talet. I 1890-talets Stockholm kunde borgerliga kvinnor inte gå på restaurang, varken ensamma eller i grupp, om de ville behålla sitt goda anseende (Sjöberg, 1998:148). Att träffas i hemmen på kafferep var säkrare, i alla fall till en början, för snart började tidningar avråda kvinnorna från att besöka kafferep då detta tog tid från husmorssysslorna, som var kvinnans främsta uppgift. (Sjöberg, 1998:148).

”[Om] dylika kafferep med sitt ofta meningslösa prat återkomma alltför tätt, verka de störande såväl på ordningen i hemmet som på vederbörandes matsmältning och nervsystem” kunde man läsa i *Uppslagsbok för hemmet* från 1904. Den borgerliga kvinnan kunde förvisso unna sig nöjen, eller muntrationer som man sa, men det borde ske med måtta. Det man såg som risken med kafferepen var att de förstörde arbetstiden och att det mer ”nyttiga arbetet” åsidosattes, liksom att matsmältningen och nervsystemet försämrades. Kvinnans uppgift som fru kunde också vara i fara.

Det är icke angenämt för mannen att ofta komma till ett af husmodern försummadt bord och att i stället för en angenäm hustru finna vid sin sida en upphetsad och öfverretad person utan aptit, och som är trött och nervös af det myckna kaffedrickandet och pratet. (Roswall, 1904:43)

De moraliska effekterna var här problemet, inte så mycket hälsoriskerna i sig. Men också läkare varnade för den ”slappa, blekfeta, svampiga kvinnotyp, som konditorier, kafferep och indolens frambringar”(Om kvinnlig kroppskultur i *Hälsovännen* No.8 årgång 41, 1926:158)

Det är under 1920-och 30-talet som fenomenet att kvinnor träffas hemma hos varandra och dricker kaffe och äter kaffebröd sprider sig till bredare samhällslager. Syjuntor, där fokus låg på handarbetet snarare än kaffet och kakorna, har troligtvis hjälpt att sprida denna vana (Valerie, 1991). Småkakorna, som fick sitt genombrott med gjutjärnsspisens introducerande, blev vanligare i takt med att fler hade råd med ingredienserna därtill. Kafferepet tycks dock vara ett mycket laddat ord, dels användes det (och används fortfarande) som ett nedvärderande ord om ”andras” kaffedrickande, dels som ett fenomen framförallt tillhörande överklassen (Valerie, 1991:69). Uppteckningarna i arkivmaterialet sträcker sig från och med denna tid, under början av 1900-talet, några egentliga berättelser om kafferep i 1800-talets Sverige har jag inte hittat. Ser man till *kaffet* i kafferepet med fokus på kulturhistoria kan man finna en hel del inom etnologisk forskning. Generellt kan sägas att kafferepet, vad det står för och hur läsaren skall förstå vad ett kafferep är ofta tas för givet.

2.2 Fattigt och rikt folk

Av de svar som inkom till arkivens frågelistor är kafferep, i de fall det förekom i informantens närhet, framförallt någonting man minns att någon annan hade när man var barn. Dessa svar är framförallt från informanter födda årtiondena före och efter sekelskiftet 1900 och för de flesta är kafferepet en företeelse förknippad med barndomen där modern anordnade eller gick på kafferep. Framförallt minns många hur man som barn skickades av sin mor till de andra kvinnorna med bud om att de var bjudna på kafferep eller så minns man de kakor som blev över efter kafferepets slut. Många andra informanter minns frånvaron av kafferep, hur man i familjen inte hade råd med kafferep eller att kafferepet bara var något som andra, förmögna hade. Vad som är gemensamt för informanternas berättelser om kafferepet, oavsett om man varit med på sådana eller ej, är att man förknippar dessa med årtiondena efter sekelskiftet och kafferepet tycks i majoriteten av fallen skett under åren 1900-1940. Även om man inte, utifrån informationen om informanterna, kan säga något om social bakgrund eller uppväxtmiljö nämner de själva flera gånger den sociala miljö i vilken kafferepen ägde rum, eller inte gjorde det. Alla tycks ha en förståelse av vad kafferepet är, men vad det betyder och står för skiljer sig mycket åt.

Behovet av att känna gemenskap och samhörighet är något som ofta framkommer då man talar om kafferep, både idag och förr. Att få sitta ner och samtala med likasinnade om sådant som berör en, att få sympatisera, trösta, skratta och dela med sig av sig själv. Informanterna i arkiven som uttryckligen varit med om kafferep betonar gärna att det var samvaron och pratet som var det viktiga med kafferepen. Även om kakorna lyfts fram som något man minns, eller möjligtvis för att frågelistan frågar om detta, så är det inte detta man ser som anledningen till att kafferepen förekom. Det var ett sätt för kvinnor att träffas utan barn eller män, samtala, trösta och diskutera. Tydligt är att det var kvinnor i liknande situationer som träffade varandra, vilka man bjöd in och bjöds till var mycket beroende av social position. Att det rör sig om sociala grupper där man hade liknande intressen märks också då det kommer till vad man talade om. Man talade om det som berörde gruppen beroende på livssituation, exempelvis kunde kvinnor på landet tala om skörden, bär, och djur medan andra talade om politiska händelser så som unionsupplösningen eller Amaltheadådet (LUF 18276, kvinna, född 1893). Var man bodde, vilken roll man hade i samhället och det (oftast makens) ekonomiska kapitalet var avgörande för vilka som bjöds in till varandra.

Kafferep kan jag ej tala om. Det förekom inte i vårt umgänge, eftersom vi hörde till fattigfolket. (LUF 18295 kvinna, född 1903)

Det är möjligt att fler valt att inte svara på Folklivsarkivets frågor på grund av att de inte själva varit med om kafferep av just denna anledning. Att kafferepet var något som främst förekom i borgerliga kretsar poängteras återkommande (bland annat LUF 18308, man, född 1901) och flera menar att de på grund av sin fattiga uppväxt inte har något att berätta om kafferep då detta inte förekom i dennes värld. En förklaring till detta är delvis att man i fattigare hem inte hade råd med de attribut som krävdes för att kunna hålla kafferep, något som också poängteras av informanterna. Men att man inte hade råd behöver inte vara den enda orsaken till att man inte hade kafferep. Olika sociala klasser har länge haft olika kostvanor men detta behöver inte alltid handla om den ekonomiska aspekten eller som ett direkt bevis på orättvisor. Mat innebar ofta sociala hierarkier, och kunde fungera som skiljelinjer likväl som ”föreningslänkar mellan människor inom en och samma grupp” (Bringeus, 1970:16).

I frågelistorna liksom i intervjuer har det framkommit att kafferep kan vara något man positionerar sig emot, något man på grund av sin sociala position inte tagit del av. Kafferepet tycks vara någonting som ”andra” höll på med, stora barnaskaror och dålig ekonomi beskrivs som orsaker till att man aldrig hade kafferep, det var något rikare fruar höll på med. Däremot

umgicks man också fattigare kvinnor emellan och kaffe var ofta en del av gemenskapen, men det var inte ett kafferep.

Det var ju skillnad, på fattiga och rika till och med på småbönder och de som ägde stora gårdar. Bland de fattiga bjöds på kaffe när en god vän kom objuden på besök (LUF 18255, kvinna)

Detta återkommer ofta och är den mest tydliga skillnaden mellan olika sociala grupper. Även om man är medveten om att det för en utomstående kan se ut som att ens eget umgänge är ett kafferep, betonar man att det inte var det man hade. ”Kafferep användes av personer med något högre bildning och ställning i socknen, såsom skollärare och präst t.ex.” (LUF 18291, fru född 1918). Det blir viktigt att markera sitt avståndstagande från kafferepet och för vissa är det alltså viktigt att göra en åtskillnad mellan sitt eget sätt att umgås och hur de andra, de rika, umgicks. (se även Valeri, 1991:69). Även om man i tillställningarna kan se likheter klasserna emellan, det vill säga kaffedrickande, förtäring (ofta i form av kakor), samtal och ibland handarbete, är det just benämningen kafferep som tycks symbolisera en viss typ av kvinnors umgänge. För dem som inte kom från ett hem där kafferep förekom säger man att man istället ”sågs över en kopp kaffe”.

En informant, född 1906, säger att hon hörde benämningen kafferep kring 1920-talet, och hon radar upp societeten, prästfruar, storgodsägarfruarna och några till som hade sina kafferep, men det var inget för ”gemene man”. Istället, menar kvinnan, hade man i hennes krets symöten och även om man hade kaffe med fyra sorters kakor också på dessa var det ”först och främst handarbete” man sysslade med (LUF 18265; se även LUF 18291). En annan kvinna, en fiskarhustru, berättar också om hur man aldrig hade kafferep på ön där hon bodde, om kvinnor träffades där var det i syföreningen. Men hon påpekar att i staden, Karlskrona, förekommer kafferep (LUF 18257). Också en annan informant (LUF 18284) menar att kafferep förekom ”mest i stan”, hos henne på landet hade man ”kaffekalas” där man träffades, drack kaffe och åt flera sorters kakor. Men kafferep, det var det inte. Många kvinnor påpekar att de har syjuntorna istället. Där ligger fokus på arbetet, även om umgänget och kaffet med doppat är ungefär likadant är det handarbetet som är i fokus. Den funktion informanterna tror att kafferepet fyller, behovet av gemenskap och möten, ses som allomfattande, men vad man kallar det handlar ofta om klassåtskillnader och synen på ”vi och dom”.

I detta kapitel har jag visat hur kafferep förstås inom etnologisk forskning genom en översikt av kafferepets historia. Även om kaffet setts som en kvinnlig dryck har få studier

gjorts kring kafferepets sociala betydelse och funktion. Frågelistorna från arkiven har visat hur kafferepet kunde fungera inneslutande och uteslutande, och att huruvida man hade kafferep eller inte kunde säga något om ens sociala position. Om det förr verkade vara en social markör om man gick på kafferep eller ej, hur kommer det sig att kafferepet idag återkommit?

3. RETRONOSTALGI

Bland andra unga kvinnor ordnas regelbundna kafferep, komplett med blom-miga dukar och porslin från första halvan av 1900-talet. Under största allvar ses man för att visa upp och smaka söta bakverk, utbyta tips om hur hjort-hornssalt bäst hanteras och beundra varandras puffiga vintagekjolar. Som ett rollspel där riddare har bytts ut mot hemmafruar från 1950-talet. (Dagens Nyheter, 2009-08-15)

Under rubriken ”Nu är det hippt att vara husmor” rapporterar *Dagens Nyheter* i augusti 2009 om den nya ”husmorstrenden”. Man berättar om unga kvinnor som, inspirerade av den amerikanska tv-serien *Mad Men*, hyllar 50-talets husmödrar och den estetik som förknippas med denna era. Som en del i denna trend där en förfluten tid högaktades höll unga kvinnor kafferep efter vad de såg som gammal förlaga. Detta fenomen bemöttes senare av kritik i debattartiklar och på internet. Birgitta Stenberg, författare och etablerad feministisk debattör, beskrev hur detta var ett bevis på att ”Patriarkatet försöker knuffa tillbaka kvinnorna flera steg i frigörelseprocessen” (Stenberg, *Aftonbladet*, 2012-04-03). Andra var kritiska mot att de ”riktiga hemmafruarna”, de som levde förr, inte hade tid med detta, att det var en romantiserad bild som porträtterades och att det ideal dessa kvinnor såg upp till inte hade historisk grund. Under rubriken *Hemmaduktiga bloggare ett hån mot feminister* skriver *Aftonbladets* debattör Lisa Magnusson att ”Det är så provocerande historielöst att vilja tillbaka till den tid då kvinnan stannade hemma – inte minst om man vill dit i tron att hemmafru handlar om att hitta en förtjusande kjol i en andrahandsaffär och arrangera prydnadsaker i en bokhylla och baka cupcakes” (Magnusson, 2012).

Etnologen Johanna Övling (2011) ger i artikeln *Laddat besök i 50-talets kök – om åter-skapandet av folkhemmets hemmafru* en kort bakgrund till det hon kallar det ”nygamla hemmafruidealet”. Hon redogör för den förändring hemmafrun som symbol genomgått sedan femtiotalet till att hon idag återkommit, i vissa kretsar, som en positiv förebild. Hon refererar bland annat till bloggaren Clara Lindström, som har bloggen *Underbara Clara*, och menar att vad Lindström och liknande bloggare förmedlar är ”en autentisk livsstil där skönheten i vardagens bestyr står i centrum – detta oavsett om det handlar om till exempel ekologisk matlagning, bakning, handarbete eller inredning i retro- eller lantlig stil.” (Övling, 2011:26). Övling tar också upp detta som en lek med 50-talsattribut, ett selektivt förhållningssätt till ”historien

där femtiotalsvurmandet blir en form av performance, en medveten lek med kulturella bilder och ideal.” (Övling, 2011:27). Det är alltså bilder av ett ideal man leker med, snarare än ett återskapande med krav på autenticitet. Övling jämför detta med medeltidsveckan på Gotland och hur det kommer sig att just ”återvändandet till 50-talet” väcker en sådan debatt. Svaret finner hon i att de olika bilderna av denna kvinna krockar, att 50-talet ligger så pass nära i tiden att människor fortfarande minns hur det var och kan delge egna bilder till den, som många anser, romantiserade bilden.

Detta fenomen, med olika varianter, har fått epitet som ”tanttrenden”, ”husmorstrenden”, ”vintage-trenden” och ”cupcaketrenden” (efter det amerikanska bakverk som under en tid figurerade på många bloggar). I *Tanten, vem är hon? En (t)antologi* skriver Marianne Liliequist och Karin Lövgren (2012) om hur tanten de senaste åren lyfts fram som en symbol bland unga kvinnor där man leker med tantens symbolik.

Tant-estetik, i form av vackra kaffekoppar med snirkliga öron och sirliga blommönster, har blivit eftersökta på auktioner och loppmarknader. Tidigare generationers tant-hantverk beundras: broderier och bonader, stickningar och virkade lapptäcken (Liliequist & Lövgren, 2012:11)

Detta ses bland annat som ett uttryck för en ny medvetenhet om klimatförändringar och konsumtionssamhället, att viljan att baka eget fikabröd, koka egen sylt, sy och handla second hand hänger ihop med miljömedvetenhet (jfr Lövgren, 2012). Att göra själv istället för att konsumera nytt har blivit någonting positivt och tanten ses som en symbol för kunskap om självhushållning och sparsamhet med jordens resurser. Tanten beskrivs också som en stilförebild ”Unga kvinnor leker med tantsymboler som storblommiga klänningar i vintage-skärning och rymliga tantväskor” (Lövgren, 2012:54). Det är både en kunskap och en viss estetik som anammats och lyfts fram.

Ofta talas det om dessa kvinnor som att de just ”leker” med symboler, att det samtidigt som det är ideologiskt betingat är ytligt och utan historisk grund. Vissa ser alltså en fara med denna lek, en risk för att den selektiva synen på hemmafrun eller tanten ersätter hur det var ”på riktigt”, att det är en mytbild av 50-talets hemmafru som befästs (jfr Övling, 2011:29). Det finns en tanke om att det finns ett ”rätt svar”, att det finns den riktiga bilden av den hårt arbetande hemmafrun och att den bild de unga kvinnorna ”leker med” är felaktig och just bara en lek.

Mycket av den debatt som förts kring hemmafruar har pågått på internet och många av de bloggare som lyftes fram som mer eller mindre dåliga exempel på hemmafrutrenden svarade på denna kritik (bland annat Lindström, 2010). Internet har också haft stor betydelse för denna kultur och många gånger under intervjuer och kafferep nämner flera av informanterna vissa bloggerskor som man inspirerats av eller som man knyter an till kafferepet och ens egen livsstil (kanske vanligast bloggen *Miriam's Kafferep*, <http://miriamskafferep.com/>). Jag fick ofta tips på personer man kände till online som jag kunde kontakta, även om man inte visste om de haft kafferep sågs de som del av denna kultur. En del informanter nämnde också att inspirationen till att de själva anordnat ett kafferep var att man sett att någon man följde på internet haft kafferep och att man då blev inspirerad att anordna ett själv.

Bild 1 - Sidhuvud till bloggen *Miriam's Kafferep* (<http://miriamskafferep.com/>). Med tillstånd från Miriam Parkman.

3.1 Kafferep som event

Nämnas bör också kafferepet som event, som ett koncept där man betalar för att uppleva ett kafferep eller stora kafferep där man samlas hundratals människor för att äta småkakor och dricka kaffe iklädd hatt (se bland annat Jonsson, 2008). Kafferepet beskrivs som en svensk tradition som har blivit trendigt och tidningarna är inte sena att rapportera om hur ett riktigt dylikt skall gå till. Göteborgs-Posten, som ser kafferepets renässans, kallar kafferepet ”ett stycke folksjäl med socker på” och radar upp en lista med småkakor som ”Hallongrottor, kokostoppar, mandelkubb, schackrutor, havreflarn... Erkänn att minnesbilderna börjar ploppa upp i skallen likt en plåt laddad med drömmar.” (Gahne, 2012). På olika håll anordnas stora

kafferep som event, både av privatpersoner, museum och hembygdsföreningar liksom affärsverksamheter där man säljer kafferep, där man kan få uppleva ett ”gammaldags kafferep” exempelvis på följande sätt:

Kafferepet inleds med föredrag om dess historia och om vett och etikett på ett gammaldags kafferep. Därefter serveras allt som hör till för att kafferepet ska vara fulländat. Nybakat vetebröd, minst 7 sorters småkakor och därefter tårta som kronan på verket. (Granne med Selma, <http://grannemedselma.se/>)

I journalisten Fatima Bremmers intervju- och fotobok *De sista tanterna* ses kafferepet som ett sätt för hemmafruar att umgås under mitten av 1900-talet. I de nya bostadsområden som växte upp utanför de större städerna fick hemmavarande fruar möjlighet att träffas i en ”fredad zon”. Hon skriver om sju sorters kakor och hemmagjorda gardiner (Bremmer, 2011). Men här framkommer också att kafferepen kanske inte alltid var, under denna tid, så som man idag föreställer sig. Bremmer berättar om 90-åriga Märta som vittnar om att även om kvinnorna träffades en gång i veckan i något som ”blev mer av ett kafferep” med tiden, ”beskrev [Märta] det dock som väldigt enkelt. De hann inte med några sju sorters kakor. Bullar och någon enstaka småkaka fick räcka då, under de mest hektiska småbarnsåren” (Bremmer, 2011:69). Också andra kvinnor som själva var hemma under mitten av seklet berättar hur de inte känner igen sig i dagens husmorstipsande. Bremmer säger slutligen att den ”retronostalgiska bilden av husmodern i dag känns långt ifrån den ursprungliga motsvarigheten.” (Bremmer, 2011:72-73).

Men vad är det då som händer? Om kafferepet och hemmafrutrenden inte har en ”äkta” historisk motsvarighet, vad är det man iscensätter i och med kafferepet?

3.2 Revitalisering

Som beskrivits ovan kan utnämmandet av något som ett kulturarv skapa en känsla av tillhörighet och kontinuitet för den grupp som det som utnämns till kulturarv representerar. Kulturarvet kan visa att man, som grupp, delar en viss historia och därmed erkänns gruppens kontinuitet i tid och rum. Men vad som utnämns till kulturarv är lika beroende av nutiden som dåtiden. Man kan, som Laurajane Smith (2006), se kulturarvet som skapat i en kulturell och social process där människor använder sig av historien för att förstå nutiden (Smith, 2006:2). Men istället för att studera utnämmandet av offentliga kulturarv och hur besökare upplever och till-

delar dessa kulturarv mening med stort fokus på relation till en *plats*, vill jag se hur människor skapar sin egen relation till ett förr och utnämner ”sina kulturarv” genom att lyfta fram äldre fenomen i nutid. För att kunna analysera denna process, hur en relation till en tanke om ett förr iscensätts har jag valt att studera denna process som en revitaliseringsprocess, ett begrepp som inte längre förekommer så ofta i etnologisk forskning.

I handboken *Brottningar med begrepp* från 1992 skrev Ulla Centergran om termen revitalisering som då använts sedan 1960-talet i svensk etnologi. Den definition som begreppet fått ”på senare tid” hade dock, ansåg Centergran, lett till att begreppet ”mist sin förklarande förmåga och blivit i det närmaste oanvändbar” (Centergren, 1992:115). Idag, tjugo år senare, förekommer begreppet revitalisering framförallt inom lingvistisk forskning.

Under 1980-talet studerades revitaliseringsprocesser på olika håll i Sverige (se bland annat *Den gamla goda tiden*, 1985). Anders Salomonsson (1987) beskriver revitalisering som en process där äldre kulturdrag lyfts eller hämtas fram ur sitt sammanhang och återinförs i nutid. Han menar att detta är en process som alltid innebär förändring, att ett fenomen ”rycks loss ur en historisk kultursituation, putsas upp (ibland till oigenkännlighet) och planteras in i ett nytt sammanhang med helt förändrad innebörd.” (Salomonsson, 1987:78). De flesta fenomen som revitaliserades under 80-talet var sådant som ”hämtades upp” från ”den gamla folkulturen” (Salomonsson, 1985:5f), så som folkdräkter, allmogeföremål, folkmusik och kosthåll så som gotlandsdricka.

Lena Gerholm (1985) kritiserade hur man använde revitaliseringsbegreppet och att de studier som undersökt revitalisering i huvudsak fokuserat på behovet av revitaliseringen snarare än processen i sig. Hon förespråkade att man skulle se mer till aktörernas intentioner än till effekten av revitalisering. På samma sätt som kulturarvet kritiserats för att endast bevara positiva minnen (Jönsson & Svensson, 2005) och för att vara en slags historieförvanskning (Lowenthal, 1984) riktades också kritik mot revitalisering för att vara lösryckt ur sitt sammanhang och för att det bara var ”sådant som tillhör livets goda som revitaliseras” (Centergran, 1992:127).

Kanske har dessa diskussioner och svårigheter gjort att begreppet borde lämnas åt sitt öde. Samtidigt vill jag visa hur revitalisering fortfarande sker genom att se kafferepet som ett fenomen som revitaliseras i nutid. Jag menar att den mentala bild de kvinnor jag mött har av kafferepet, den förlaga man har när man iscensätter ett kafferep och det habitus man förväntas ha för att kunna genomföra denna revitalisering (hur man bakar småkakor exempelvis), är det som man knyter an till som ”sitt kulturarv”.

I detta kapitel har jag visat hur kafferepet idag hänger ihop med en viss gemenskap eller kultur. Även om inget enhetligt begrepp finns för att sammanföra dessa kvinnor har det talats om tanten och 50-talets hemmafru som symboler för en viss estetik och sätt att leva på. Man kan ta del av kafferep som upplevelse, via bloggar på internet eller ordna ett hemma. Genom att se kafferepet som en revitaliseringsprocess där äldre kulturdrag lyfts fram och iscensätts vill jag också undersöka vad det är man refererar till, vilka dessa äldre kulturdrag anses vara. Om revitaliseringen är processen och kulturarvet är resultatet på så sätt att det är det man knyter an till, vad är det man knyter an till? I nästa kapitel, PÅ KAFFEREP, kommer jag redogöra för hur en kafferep som revitalisering kan gå till.

4. PÅ KAFFEREP

Det luktar nybryggt kaffe, pelargonier, kanelbullar, parfym och något som påminner mig om hårläggningssvätta. Linas ambrosiakaka står uppställd på det ovala teakbordet tillsammans med ett turkost kakfat i tre våningar där olika småkakor samsas om utrymmet. Placerade på den blommiga duk som täcker bordet står också fem kaffekoppar på matchande assietter, några silverskedar och grå servetter. Jag sitter bredvid Rita i en grön mycket vacker men ganska hård plyschsoffa, och även om det inte finns något uttalat sätt för hur man skulle bete sig sitter jag där längst ut på kanten av soffan, rak i ryggen och med smalbenen i kors snett under mig. När Lina skall till att hälla upp kaffe ur porslinskannan som matchar kopparna håller jag upp min kopp mellan högerhandens tumme och pekfinger. Örat på koppen är litet och S-format och även om koppen i sig är skör och lätt får jag ta i ordentligt för att inte koppen skall tippa över då mina grova fingrar inte är vana att dricka kaffe på det här sättet.

(Fältanteckningar, 2013-04-03)

Kafferepet är en upplevelse där alla sinnen får sin beskärda del. Ljudet av kaffekoppen som klirrar mot faten, smaken av sockerkaka, smulor från småkakor som fastnar på fingrarna, lukten av kaffe och den trevliga synen av vackra bakverk. Men samtidigt är det en upplevelse där det tycks finnas en förväntan på hur man ska bete sig. Det som Goffman kallar inramningen av tillställningen, det materiella som omger deltagarna, *förmedlar* till deltagaren vad det är de besöker och hur de ska bete sig i denna situation (Goffman, 1998:29). Men det materiella *påverkar* också hur vi beter oss och hur vi rör våra kroppar (Miller, 2010). Vi är mer eller mindre medvetet formade av det materiella, av föremålen som omger oss, och på ett kafferep är det flera komponenter som påverkar hur vi upplever det som sker. Att ha på sig en liten käck hatt från 40-talet som skall sitta lite snett på huvudet för någon som inte är van kräver exempelvis balanseringsförmåga som gör att personen måste använda sin kropp på ett sätt den inte är van. Att dricka kaffe i en liten skör kopp för någon som oftast dricker ur mugg kan också det bli en utmaning. Magen skall orka en kaka till fastän man är mätt för länge sedan eller kanske ännu värre, inte tycker om det som bjuds. En informant beskriver hennes bild av ett typiskt kafferep:

Det ska finnas flera sorters kakor och kanske till och med en tårta. Man ska vara lite finare klädd och sitta rak i ryggen! Kaffe och mjölk och kanske en sockerbit. Finaste porslinet åker fram. Små porslinskoppar från Gustavsberg,

Rörstrand eller Uppsala Ekeby ska vara uppradade på dessertbordet eller direkt på borden där man sitter. Små välfyllda gräddkannor. Söta skålar med socker och sked. Det får gärna vara ett dessertbord. Sju sorters kakor. (Malin, 2013-02-18)

Ofta skall just servisen på kafferepet vara speciell. Den får gärna ha ett emotionellt värde, någon man ärvt eller bara något som påminner om ”förr i tiden”.

Jag har en "farmorsservis" som jag helst dukar med. En servis från 20-talet som inte har nåt med min farmor att göra, men det är en riktigt tantservis med guldkant. Små små koppar och porslinskanna till kaffet. (Anna, 2013-02-18)

Något som ofta nämns i arkivmaterialet som en tydlig markör för om man var rik eller fattig, om man hade kafferep eller ej, är att på riktiga kafferep hade man en *hel* servis där kaffet serverades ur en porslinskanna som matchade kaffekopparna. Att man inte behövde låna en servis från någon granne och att alla inbjudna fick kaffekoppar med fat som såg likadana ut beskrivs ofta som ett bevis på välfärd. Om servisen förr hade ett värde som klassmarkör fungerar den nu som en markör för stil. Där en ”hel servis” förr kommunicerade ett ekonomiskt kapital till de inbjudna kan den idag istället kommunicera ett kulturellt kapital där man gärna har äldre porslin, gärna från porslinsfabrikerna Uppsala Ekeby, Gefle eller Rörstrand. Att sticlarna inte kommer från en och samma tidsperiod gör ingenting, snarare tycks det finnas en överenskommelse om ett ”förr” den gamla servisen kan passas in i. Vad saker symboliserar skiftar över tid och rum, något som blev extra tydligt när jag talade med Lina om hennes relation till kvinnorna i sin släkt.

4.1 Innan kafferepet

Innan kafferepet hos Lina var jag hemma hos henne för att få möjlighet att intervjua henne enskilt innan kafferepet började och hennes tre vänner kom. Lina hade redan dukat upp inför kafferepet i ettans enda rum och vi satt i hennes trevliga kök medan hon förberedde det sista på ambrosiakakan. På en stringhylla över köksbordet stod blommiga kakburkar, kryddburar i keramik och en lång rad med slitna kokböcker. På köksbänken stod ett decilitermått i rostfritt stål och en beige margaretebunke. Iklädd mormoderns gamla randiga förkläde, i höga klackar och med en sjal runt håret gick Lina mellan köksbordet och ugnen. Linas hem kan kanske

enklast förklaras som en blandning mellan loppis-fynd, arvegods och egengjorda textilier. Hyreslägenheten hon bodde i med köksluckor från nittioalet, som hon när vi talade om just lägenheten kommenterade negativt, kunde hon inte göra så mycket med. Men resten hade hon äntligen fått det som hon ville ha det.

Lina och hennes vänner brukar träffas någon gång i månaden för att hålla kafferep. De tar alla med sig en kaka var hem till varandra efter rullande schema, alltid hembakat och värdinnan står för kaffet. När jag frågar Lina vad hon fått för reaktioner på sina kafferep berättar hon om hur hennes mamma reagerade när hon kom och hälsade på Lina i hennes lägenhet första gången.

Hon kom in här och bara stod i här hallen [utanför köket] Och suckade! (Lisa skrattar) Hon tyckte det var som att komma hem till mormor! Hon sa att det var fint och så, men det märktes ju att, nej! Men jag tog det som något positivt i alla fall! Det är väl lite så hon ser på kafferepen och allt det här. Inga kommentarer så, men man förstår ju. (Lina, 2013-04-03)

Lina fortsatte berätta hur modern, som hon själv beskrev som ”utbildad, medelklass och kultiverad” tyckte att den estetik Lina omgav sig med symboliserade en tid hon själv tog avstånd ifrån. Medan Lina såg föremålen som vackra med positiva minnen till mormodern såg modern dessa laddade med en annan mening.

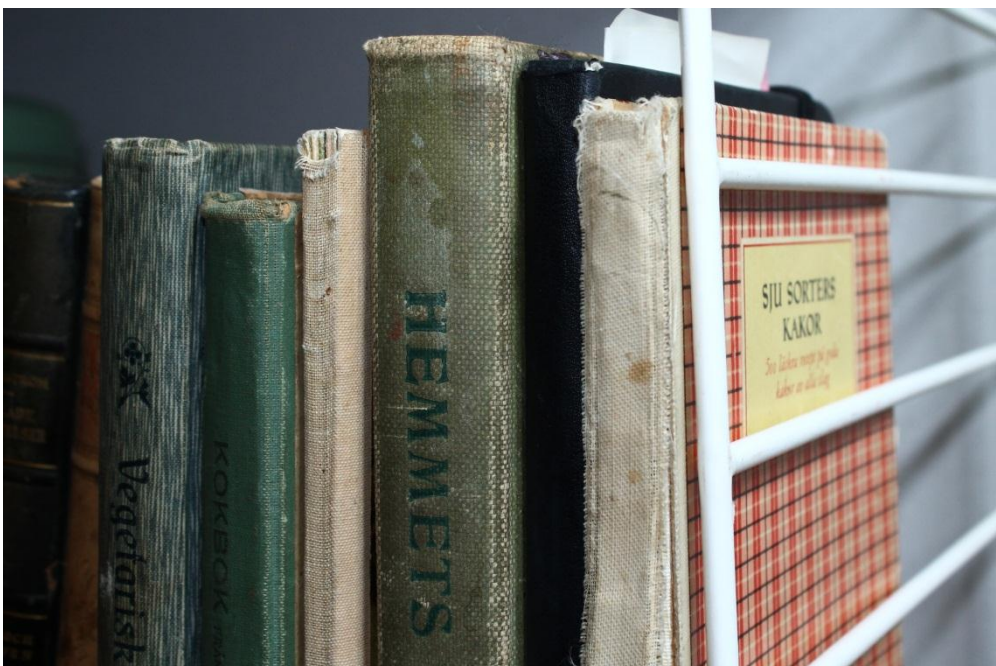

Bild 2 - Linas välanvända och gamla kokböcker. Foto: Elin Hägg

4.2 Olika generationer

I Marianne Liliequist och Karin Lövgrens *Tanten, vem är hon? En (t)antologi* diskuterar Lövgren ”Tanten” som en symbol som för kvinnor i medelåldern är något man undviker att bli, medan denna symbol för en yngre generation betyder något annat. Exempelvis att vissa kan se ett klädesplagg som ”tantigt” i negativ mening medan andra kan se samma klänning som ”tantigt” i positiv mening. ”En ung kvinna kan med lekfullhet använda symboler och uttryck som för en äldre kvinna utgör hotfulla markörer för en övergång som riskerar att leda till statusförlust och osynlighet, förknippad med äldrekategorin” (Lövgren, 2012:54).

Denna ”äldre kvinna” som Lövgren studerat tillhör en generation som förenklat kan sägas tillhöra fyrtioalisterna ”som beskrivs som generationen som uppfann tonåringen och ungdomskulturen, som protesterade och demonstrerade och var radikala under 1968-rörelsen, som levt under lanserandet av p-pillret, fri abort och som *de som förändrat kvinnorollen*” (Lövgren, 2012:28f; min kursivering). Det är denna generation Lövgren skriver om som är nogga med att inte se tantiga ut eller att kunna förknippas med det som är tantigt.

Det tycks vara kvinnor ur denna generation, som också Linas mamma tillhör, som främst har varit skeptiska till ”hemmafrutrenden”. De tillhörde ju den generation som *förändrade kvinnorollen* från att vara just det man anser tanten representerar (hemmets omvårdnad, småkakor etc.) till att bli någonting annat, och nu verkar det som att deras döttrar vill gå tillbaka till detta levnadssätt. Kanske är det därför, när man nu tar upp kafferepet och det detta representerar igen, som många som en gång bröt mot det blir upprörda, tror att man försöker gå tillbaka till att bli hemmafruar exempelvis. Men föremålen man använder, så som kläderna, har laddats om, satts in i ett nytt sammanhang och getts en ny innebörd. Medan en annan generation kan tycka att det är tantkläder kan det för en yngre generation vara något annat. De har inte växt upp med samma ide om vad dessa symboler innebär och kan därför ladda om dem. Så menar en kvinna vid namn Maria att markerade midjor och att med hjälp av kläder framhäva sina kvinnliga former inte handlar om ett förtryck, utan en frihet att få klä sig som hon vill.

Det är ju den här hejdundrande missuppfattningen, som jag väl egentligen spårar till 68-rörelsen och 70-talet, där man bestämde sig för, kan jag tycka så här efteråt, att allt som heter BH och kjolar och höga klackar och så vidare var patriarkatets sätt att trycka ner kvinnan och placera henne i köket igen. Och därmed är man ett offer om man har på sig de här grejerna. Och då vill

man gå tillbaka till en tid som har varit och som per definition ska vara dålig dessutom. Som är ojämlik och kvävande för kvinnan. (Maria, 2013-02-28)

Maria menar också att hennes generation gett kafferepet och kläderna ett nytt symbolvärde. Det är därför, tror hon, som vissa kvinnor reagerar på att man som ung kvinna idag har kafferep och klär sig i vintagekläder. Den äldre generationen har brutit mot den estetiken och kan i den endast se det de bröt emot, som ett kvinnoförtyck exempelvis. Men för Marias generation, som inte gör den kopplingen till föremålen, har de getts ett nytt värde. Symbolerna har laddats om och fått en ny innebörd.

4.3 Klädernas betydelse

Något som är gemensamt för de flesta jag varit i kontakt med är att kläderna haft en stor betydelse när man tänker sig kafferep. Inte bara att man klär sig lite extra fint, utan gärna ”tidsmässigt”. Bland dem jag har träffat finns dels de som klär ut sig, speciellt de som har kafferep som ett enstaka event. Då vill man gärna ha hatt och det är inte ovanligt att man har en 40- eller 50-talsinspirerad klänning. På sådana eventliknande kafferep verkar detta vara vanligt, kafferep knyts ihop med ”mycket hatt” (Maria, 2013-02-28; se även Jonsson, 2008) och 40-tal. Sen har jag varit på kafferep med kvinnor som alltid klär sig i vintagekläder, det vill säga kläder som kommer från en viss period, exempelvis 40-tal. Många av dem jag varit i kontakt med är just kvinnor som ”lever” historia på så sätt att man är intresserad av en förfluten tid och gärna omger sig med föremål och kunskap från denna tid, bland annat genom kläder.

Kläder kan fungera som signalsystem till andra, de kan säga något om vilka vi är och vilken grupp vi tillhör. Kläder är också passande för att tilldela mening till en viss situation, exempelvis folkdräkt på midsommar eller bikini på stranden. Men de fungerar inte bara som signaler, utan som Miller (2010) påpekar, uppfattningen och upplevelsen av att vara är olika beroende på situation, tid och plats, många gånger beroende av vad vi har på oss (Miller, 2010:40). En kvinna som arbetar i en affär där man säljer ekologiska 40- 50-och 60-tals inspirerade kläder har en gång haft kafferep i affären som ett event. Hon menar att kläderna, vintagestilen och kafferepet hänger ihop. Hon tycker att kläderna från 1900-talets mitt är mer tillåtande för kvinnliga former, istället för dagens ideal tillåter kläder från exempelvis 40-talet kvinnor att ha höfter och bröst. Det finns en tydlig tanke kring att kläderna formar kroppen. Andra berättar hur de i klänningar från 50-talet känner sig ”annorlunda”, elegantare eller mer som ”sig själv”. Kläderna transformerar kroppen och hjälper bäraren att känna på och röra sig

på ett visst sätt. På samma sätt kan kafferepet vara tillåtande, symbolisera något speciellt och därmed på många sätt vara en medveten ideologisk handling.

[A]tt man ska få lov att ta ut svängarna och att man ska få ta en kaka till, rent generellt liksom när det gäller allt, en slags uppmuntran till, framförallt är det ju kvinnor, att skämma bort sig själv lite mer. Att vara lite mer extravagant, att göra lite mer det där man själv vill. Och då passar också kakor och kafferep väldigt bra in. (Maria, 2013-02-28)

Den nya kvinnoroll som 40-talistgenerationen skapade ser Maria som inestängande, till skillnad från de kläder hon själv bär. De kläder många ur fyrtiolist-generation bär, menar hon, är formlösa och döljer den kvinnliga kroppen, snarare är det manligt kodade kläder. För denna generation är det typiskt kvinnliga, kafferep och blommiga klänningar, symboler för förtryck och osjälvständiga kvinnor. Men Maria menar att också kvinnligt kodade kläder måste kunna stå för självständighet och styrka.

4.4 Kakor som social prestige

Något som ofta brukar sägas om kafferep förr och hemmafruars bakande av kakor är att de innebar en möjlighet för dem att kämpa om social prestige. Att bjuda andra på kakor man själv bakat blev enligt denna tankegång ett sätt att mäta sig mot varandra. ”Då kunde de kritisera andra, vilket många aldrig skulle göra annars. Det blev en viss hierarki och angav din position i samhällsgemenskapen” (etnologen Håkan Jönsson intervjuad i Bremmer, 2011:67). Men om man tittar närmare på detta kakkbakande så har *vad* som inneburit social prestige varierat och inte alltid handlat om vem som är bäst på att baka. I olika tider och på olika platser har det man bjudit andra på under kafferep symboliserat olika saker.

Tillexempel förekommer många olika åsikter i arkiven kring huruvida kakor och tårtor skall vara köpta eller ej i olika tider och på olika platser. Social prestige och kunskapen om hur man bäst betedde sig när man bjöd hem till kafferep kunde handla om just huruvida kackorna var köpta eller inte “(...) även om det fanns många sorter i burkarna därhemma, var det ändå lite högre status på det köpta” (DAGF 429). Ett annat exempel är att man under 50- och 60-talet gärna bakade och bjöd på kakor gjorda på kakmixer, då de sparade tid, var nya och spännande (jfr Löfgren, 1990:193f). I modernitetens tidevarv kunde man genom kakmixen visa hur ny, modern och innovativ man var. Detta går också att se i Kerstin Gunnemarks

undersökning av hemmafruar i en förort till Göteborg där kunskaperna om olika nya kakmixer värdesattes högt och bakandet av just halvfabrikat ingav social prestige i grannskapet (Gunemark, 1998:93). Men senare kunde också frånvaron av kakor visa på social prestige och grupptillhörighet. En kvinna som reflekterar över kafferepet ser det som något som tillhör det förgångna, och hon menar att hennes ”generation [40-talisterna] är uppväxt med begreppen ’tid är pengar’ och ’förslösad kvinnokraft’. Vi har kanske istället bjudit på te, olika kex och en ostbricka (...) bara det bröt mot det gammaldags borgerliga tidskrävande kaffekalaset” (DAGF 429). Att småkakor börjar bytas ut mot smörgåsar (och kaffet mot te) under 1970- och 1980-talet är något som ofta framkommer i frågelistorna (se även Fjellström, 1990:226). Liksom då det kom till kläderna kan man se att den generation som bröt mot sin föräldrageneration och allt som var borgerligt under 70-talet aktivt tog ställning mot småkakorna.

I arkivmaterialet skymtar ofta kakorna fram. Många minns alla olika sorter, hur de såg ut, vad de hette och vad de smakade. Liksom Prousts madeleinekakor tycks bondkakor, chokladsnitt, drömmar och hallongrottor fungera som nycklar till olika minnen för många personer. Framförallt kan man finna nostalgiska redogörelser i frågelistsvaren från Göteborg om kakor där det framförallt är en farmor eller mormor man berättar om. Även om man inte tycker om kakor kan det vara en moster eller farmor som man förknippar med en speciell sorts kaka och därför äter man gärna den kakan om den bjuds. ”Kakor är nog mer en fråga om minnen och nostalgi än smakupplevelse i mitt fall” (DAGF 431) säger en informant som trots att hon inte gärna äter kakor alltid tar om det bjuds på bondkakor då de påminner henne om hennes goda relation med en kvinnlig släkting. Kanske kan man säga att kakornas sociala prestige idag handlar om den koppling de har till ett förr, till en annan tid. Som en informant, född 1972 säger år 2005: ”Det är inte alltid som hembakat smakar godast, men det är på nåt sätt mer genuint att äta just hembakat” (DAGF 444).

4.5 Kakornas objektifiering

Många av de unga kvinnor jag talat med på kafferep har också berättat om en farmor eller en mormor, mostrar eller andra kvinnor i deras liv, som de minns från sin barndom med värme. Kvinnor som alltid hade kakor i en burk hemma att bjuda besökaren på, en vetelängd som gräddades i ugnen och spred en härlig doft, kvinnor som lärde en att baka eller som alltid smög till en godsaker när inte föräldrarna såg. Det är väldigt vanligt att kakorna man bjuder på kafferep har en historia kopplade till sig, en kontext i vilken de hör till och en person de kommer ifrån. Kakorna har ofta namn efter en kvinna som ofta bjöd på den kakan, så som

”Helenas sockerkaka” eller ”Stinas drömmar”. Att kakorna har en berättelse är också något som framhålls då kafferepet fungerar som event där kakornas kulturhistoria, receptets skapare eller bagerskans personliga berättelse till kakorna framhävs (se bland annat Jonsson, 2008). Att gästerna ombeds ta med en kaka med tillhörande recept har jag varit med om då jag varit på kafferep och jag har hört andra berätta om detta. Också under kafferepen kommer samtalen lätt in på de olika kakorna och den person man förknippar kakorna med.

Daniel Miller (2005) menar att det som skapar föremåls betydelse är de immateriella värden som tilldelats föremålet. När, till exempel, en av kvinnorna bakar en kaka, bakar de in värden i den och ger den på så sätt en särskild mening (Miller, 2005:28). Begreppet objektivering innebär att värden kapslas in i föremål och att immateriella värden på så sätt tar materiell form. Att bjuda på kakor kan således vara ett sätt att dela med sig av sig själv, att man som en informant säger:

Man blir glad av att träffas och det är ju någonting man gör själv, det är ju ett hantverk. Det är inte bara att gå och köpa en låda, utan det något man bjuder på sig själv, det här har jag stått och gjort, jag har stått och rullat de här kakorna och vill bjuda dig på det. (Jenny, 2012-10-08)

Men ofta är det inte bara sig själv man bjuder på, utan också andra värden. Exempelvis har man då lagt in en emotionell aspekt till en farmor eller mormor när man bakar ”hennes” kaka. Så kan det immateriella, exempelvis kopplingen till en viss person, ges materialitet via kafferepet. När någon bjuder inte bara på något de gjort själva utan när det de bjuder på kommer med en berättelse om en person som bagerskan har en stark emotionell koppling till, blir det ännu svårare att tacka nej, man tackar inte bara nej till kakan utan även de värden som är inbakade i den. Det är klart man ska smaka på ”farmors” drömmar. Många informanter har framhållit att man ärvt en farmors exemplar av boken *Sju sorters kakor* eller en handskriven anteckningsbok med svårtydda recept som man som ett pussel bland ”nypor” och ”lagom varm ugn” fått testa sig fram för att uppnå den kunskap dessa kvinnor besatt. Att baka som hon gjorde, med hennes redskap, skapar en relation till den personen och det habitus man tänker sig att personen besatt. Relationen till denna person blir vad Miller kallar objektifierad.

Andra värden som bakas in kan vara ingrediensernas värde, så som att det är smör i kakorna eller ekologiskt mjöl. Som vi tidigare sett handlar mycket kring vintage och hemmafru-idealet om en tanke att man tog bättre reda på det man hade förr, att man var mer sparsam med jordens resurser och levde lite ”enklare” än nu. Mat som ses som gammaldags eller som

på andra sätt förknippas med en syn på traditionell mat har varit en stark trend de senaste åren (Jönsson, 2005:69). Att kakorna ska vara bakade på ”riktigt smör” nämns väldigt ofta av informanterna, dels för att det blir godare men också för att det var så man gjorde ”förr”. Att det hembakade ses som mer ”genuint” handlar också det om att man har en bild av att det var så det gick till ”förr”, och kakorna får ett värde av att vara ”genuina”. Det kan också vara, som jag visat ovan, att man skall unna sig något och hänge sig åt njutning, att tillåta sig i en tid som annars förespråkar ungdomlighet, få kolhydrater och motion snarare än kafferep.

Men kakorna och kafferepet blir också könskodade, det vill säga värden knutna till kön bakas också in i kakorna. Detta värde förväntas jag som mottagare av kakan förstå och uppskatta, kanske även själv göra. Ett exempel är när jag inför ett kafferep jag var inbjuden till blev ombedd att baka och ta med en kaka efter recept av en farmor eller mormor, det förväntades således av mig att jag hade en mormor eller farmor som bakat kakor och att jag hade en inre bild vars mening kunde delas med de övriga. Kanske är det så att för att kunna bli en del fullt ut av gemenskapen krävs inte bara ett kulturellt kapital i form av koll på dåtiden utan också ett socialt kapital, en farmor som bakat småkakor som i sin tur ger de minnen som tycks vara en del av iscensättningen av kafferepet.

Som jag visat i detta kapitel, som fokuserat på iscensättningen av kafferepet via föremål, har dessa föremål och fenomen betytt olika saker under olika tider. Under en viss tid skulle kakor vara köpta, en annan gjorda på kakmix, och en tredje hemmagjorda. Att *inte* bjuda på kakor kunde vara ett sätt att positionera sig mot en viss generation, medan det nu för vissa blivit att knyta an till en annan. Som jag visat har kakorna omgärdats av minnen, symbolik, känslor och tankar; värden objektifierats och tillsammans återskapar de bilden av kafferepet. Så har också kläderna förmedlat och betytt olika saker i olika tider. Men det krävs också att de andra som besöker kafferepet uppskattar och förstår dessa signaler. Så vilka är det då som träffas på kafferep, vilka är det som får ta del av denna gemenskap?

5. KAFFEREP SOM KULTURARV

(...) det är nog inte vem som helst som ställer till med kafferep. Jag är fördomsfull, men jag tror verkligen inte att en kvinna som inreder sitt hem med nyproducerade möbler (...) och som har träning som sitt största intresse, nä, jag tror faktiskt inte att en sådan typ av kvinna ställer till med kafferep.(...) främst tänker jag att det är personer med ett starkt intresse för, och kunskap om äldre tider, som ställer till med kafferep. (Petra, 2013-03-10)

Varför ställer man till med kafferep idag? Anledningarna är såklart lika varierande som det finns kafferep, men som citatet ovan visar finns det en föreställning om att det är en viss sorts kvinna som ställer till med kafferep. Kvinnor som har ett visst intresse, det kan vara av historia, småkakor eller vintage. Det finns säkert kvinnor som både tränar och har kafferep, som med alla kulturella fenomen går det inte att göra klara avgränsningar. Men tydligt är att det finns en anledning till att man kallar det man gör för ett kafferep snarare än en ”vanlig fika”. Det är något speciellt med kafferep, och liksom i arkivmaterialet är det gemenskapen som framförallt nämns som en drivkraft till att ha kafferep. Att få umgås med likasinnade och att ha tid till att träffas. Men skillnaden tycks vara att om det förr var sociala klasser som höll ihop är det nu snarare personer som delar förståelse för vad de olika föremålen som möts i kafferepet symboliserar. På frågan om vilka man bjuder in till ett kafferep säger Petra att

Man bjuder in likasinnade som kan se alla dessa små nyanser. Det skulle naturligtvis inte vara alls lika kul att bjuda in någon som knappt bryr sig. (Petra, 2013-03-10)

Som jag visat finns en tanke om att en typisk kafferepskvinna är någon som tillåter sig att njuta. Någon som har kafferep bantar troligtvis inte, tackar man ja till ett kafferep förväntas man också äta av det som bjuds. Det är tydligt att man förväntar sig att de man bjuder in har en klar bild av vad ett kafferep är, att de utan vidare förklaring vet vad de är bjudna till och vad detta symboliserar. Det är viktigt att de man bjuder in förstår vad de olika komponenterna av kafferepet symboliserar, att de uppfattar ”alla dessa små nyanser” och de värden man gett föremålen. Det krävs att de andra inbjudna värdesätter samma saker som man själv och förstår vad föremålen ”vill säga”. Att ha kafferep, som jag visade i föregående avsnitt, handlar om att

väva in värden i föremål och genom dem reproducera bilder av och relationer till ett förr. Men det krävs också att de man bjuder kakorna på uppskattar och förstår detta värde. Att man förstår alla ”dessa små nyanser” blir en indikator på att man hör till en viss grupp, man särskiljer sig från dem som inte vet. Deltagarnas förmåga att avkoda dessa symboler och ta till sig dessa värden är det som avgör om hon ser föremålet eller fenomenet som meningsfullt eller ej.

En annan viktig komponent för någon som bjuder hem till kafferep är att visa för de inbjudna deltagarna att man själv förstår vad som skall finnas med på ett kafferep samtidigt som det ger tillfälle att visa upp de föremål man har hemma.

Elin: Varför tror du att framförallt unga kvinnor har kafferep idag?

Petra: För att leva ut en dröm kanske? För att få visa upp allt fint man har hemma i form av dukar och porslin. För att få en anledning att baka mycket. För bekräftelsens skull. Mycket det, tror jag. För att få personifiera sig själv. Berätta att man har god smak, har koll på dåtiden. (Petra, 2013-03-10)

De jag träffat som lever med gamla föremål omkring sig har ofta väldigt mycket kunskap kring olika namn på serviser, designers, estetik och levnadssätt från ett visst årtionde, exempelvis hur man klädde sig, vad man åt eller vad man lyssnade på för musik just då. God smak är att ha koll på *dåtiden*, att ha kunskap om samma ”förr i tiden” som resten av den kultur eller gemenskap man vill tillhöra. Det fält man rör sig i har sitt symboliska kapital som medlemmarna förväntas besitta och förvalta. Att klä sig i kläder som uppfattas av gruppen som symboliska för en viss tid exempelvis kan fungera som bevis för att man besitter ett kulturellt kapital, att man uppskattar ”rätt” saker. Att ha kafferep med likasinnade, med människor som uppfattar dessa symboler, skapar en tillhörighet och gemenskap mellan deltagarna på kafferepet. Men också samhörighet mellan medlemmarna i det fält eller sociala rum av tillhörighet, den kultur som delar synen på dessa symboler som högt värderade.

5.1 Att inte ha kafferep – betydelsen av ”rätt” kulturellt kapital

Man kan då säga att det är en viss typ av kvinnor som har kafferep, de som har ett intresse för historia och är insatta i vad de olika föremålen symboliserar. Men att *inte* kunna ha kafferep kan också bli ett bevis för att man inte har några i sin närhet som delar ens intresse och förståelse för vintage. Att man förstår dessa symboler som man kanske ser på internet, men inte har någon i sin närhet att dela dem med. Så kan en kommentar om att man önskar att man kunde

ha kafferep men inte har några vintagekompisar, eller att man slutat med kafferep efter att vissa personer i ens närhet flyttat, visa på att det krävs en viss slags person för att kunna uppskatta det man gör. Att inte ha möjlighet att ha kafferep kan alltså vara ett bevis för att man inte har några i sin närhet som skulle "förstå" vad ett kafferep innebär och symboliserar. Ett kafferep är fullt av symboler och konnotationer som besökaren måste förstå och uppskatta, annars är det inte värt att anordna tillställningen. En kvinna berättade att hon tidigare haft kafferep men numera inte har det på grund av att vännerna hon brukade ha det tillsammans med fått förhinder av olika anledningar (flyttat till andra orter och fått nya arbetstider till exempel). På frågan om hon inte har andra vänner hon skulle kunna ha kafferep med svarade hon att de inte var sådana som skulle förstå, att även om de hade en idé om vad kafferep var förstod de inte. Det måste förstås på "rätt sätt".

Som jag tidigare nämnt är det svårt att bortse från vilken betydelse internet haft där kvinnorna bakom bloggar som *Underbara Clara* och *Miriam's kafferep* är två exempel på bloggare som ofta förekommer i diskussioner om vintage och kafferep. Bilden av hur ett kafferep ser ut kan således skapas av hur andra tolkat kafferepet eller hur de porträtterat det på internet eller i tidningar. Den ovan nämnda förståelsen för vad symbolerna betyder fås genom skolning, de som har samma skolning förstår symbolerna. Denna skolning har internet betytt mycket för, att läsa om andra som delar ens intresse för en viss estetik. Personer som bor på orter där man inte har någon att hålla kafferep med för att de "inte skulle förstå" vet alltså att det finns människor på andra orter som däremot skulle kunna förstå.

Hur och vad man äter hjälper till att kommunicera tillhörighet, hierarkier, inneslutning och uteslutning. Den mat man ställer på bordet och delar med andra säger något om vem man är och vilken grupp man tillhör eller önskar sig tillhöra. Maten "innehåller värderingar och markeringar liksom vittnesbörd om ekonomiska förhållanden, sociala relationer, nyhetspridning och kommunikation." (Salomonsson, 1987:14). Vad och hur vi bjuder andra säger således något om vilka vi är, och vilka vi inte är. Kafferep har alltid varit inneslutande och uteslutande. Idag handlar det mycket om kulturellt kapital och att man delar förståelse för ett förr. Förr var man snarare indelade i sociala klasser där kafferepets vara eller inte vara kunde fungera som en indikation på vilken klass man tillhörde, hur mycket ekonomiskt kapital man hade att förfoga över. Men också bland dem som förr hade råd att ha kafferep fanns små skillnader som gjorde att man ibland kunde känna sig utanför gruppen, att man helt enkelt visade på ett felaktigt habitus i en viss situation. I arkivmaterielet finns berättelser om allehanda "snedsteg" där lokala skillnader medfört att kvinnor gjort klavertramp. En kvinna som flyttat till Stockholm från Småland berättar hur hennes nya väninnor hon bjudit hem blev "förlägna

inför mina 'alla sju sorter'" (LUF 18299). En annan kvinna berättar hur hennes invanda kafferepsetikett att spara en kaka till andra koppen uppfattades "lika obelevat som att äta med kniv" när hon för första gången besökte ett kafferep på den nya orten (KU 385) och en annan vittnar om hur man i byn förfasade sig över hur mycket mandel sommargästerna använde i sina kakor (KU 245).

5.2 Minnen

Laurajane Smith (2006) menar att genom att belysa sambandet mellan minnen och kulturarv kan vi få en bättre bild av de emotionella kvalitéer och den kraft som kulturarvsskapandet kan ha. Bilden av ett gammaldags kafferep knyts ofta ihop med minnen, bland annat genom objektifieringen av småkakorna. Även om ingen jag träffat sagt att de har haft en mormor eller farmor som själva faktiskt haft kafferep är det ofta minnen av dem man knyter samman bilden av kafferepet med. När en idé om ett förr revitaliseras blandas minnen med bilder man har av detta förr, även om de inte direkt utspelar sig på samma plats eller i samma tid.

Kulturarv är inte något som passivt konsumeras utan något som ges mening genom att knytas till minnen, individuella liksom kollektiva. Att minnas är en aktiv process som lyfter fram saker från förr in i nutiden utifrån de behov vi har av dessa minnen just nu. Att dela minnen och kanske framförallt att iscensätta idéer om förr utifrån en föreställning om gemensamma minnen kan fungera sammansvetsande för en gemenskap. Vad som lyfts fram som värdefulla minnen och vilken mening som tilldelas dessa minnen varierar över tid och mellan olika grupper. Ett exempel är hur minnet av en kvinna, Linas mormor, och hennes bakande, kunde få så olika innebörd för Lina och hennes mamma. För den ena symboliserade det trygghet och ett ideal att ta efter, för den andra något att bryta med. Revitaliseringsprocesser handlar om att minnen och bilder av förr blandas och förhandlas med varandra för att skapa det man knyter an till och iscensätter som sitt kulturarv.

Overall, acknowledging that heritage engages with remembering forces us to acknowledge that heritage is a culturally direct personal and social act of making sense and understanding. This may help us bind ourselves, or may see us bound to, national or a range of sub-national collectives or communities, but it remains a process of intense emotional power. (Smith, 2006:66)

Att ha en mormor som bakade kakor, att besitta ett socialt kapital som så att säga går att använda som bevis för att man tillhör fältet och har rätt att se detta som sitt kulturarv, fungerar inneslutande. Att inte ha minnen av en farmor eller mormor, att inte ha några recept eller porslin som man kan knyta till ett minne, kan på så sätt fungera uteslutande.

5.3 Olika bilder av ”förr”

Det är värt att notera återigen att alla människor som kan ses som del i denna kultur inte ser ut eller beter sig på ett visst sätt. Bilden av ”förr” och hur en viss era ”såg ut” kan skilja sig åt också för dem som anser sig insatta, där jag själv trodde mig vara någorlunda insatt i den kultur jag forskade om. Små skillnader mellan grupper (exempelvis de som föredrar 40-tal framför 60-tal) har också betydelse för vilka bloggar man läser eller vilka föremål man föredrar. Men också synen på ett särskilt daterat förr kan skilja sig åt. Jag blev exempelvis inbjuden till ett kafferep där jag ombads vara klädd i tidstypiska 40-talskläder. Jag letade fram en pennkjol i ull, grova strumpbyxor och en stickad ullkofta gjord på 40-talet hos Stockholms hemslojd. När jag kom till kafferepet frågade värdinnan om jag skulle byta om innan vi började, en mycket tydlig indikation på att min bild av 40-talskläder inte stämde överens med den gruppen hade. Medan jag sett framför mig beredskapstid, ullkläder och hemstickade strumpor påminde de om filmstjärnor från Hollywood med röda läppar, tyllhattar, tunna nylonstrumpor och böljande klänningar. Min bild av kafferep och 40-tal visade sig skilja sig från den bild mina informanter hade och jag kände mig som den klassiska ”kusinen från landet”.

När jag frågat mina informanter hur de lärt sig hålla kafferep har en del svarat att de inte riktigt vet, andra att det var när de såg Pippi Långstrump på teve som barn eller att de bara vet, att det hör till allmänbildningen. Andra har svarat att de sett eller hört om någon annan som haft kafferep i nutid, exempelvis på internet, och att de ville göra något liknande. Även om ingens farmor eller mormor haft kafferep personligen, har man en bild av kafferepet där dessa personer figurerar och hör till. Bilden av kafferepet är skapat av olika erfarenheter, minnen och berättelser med anknytningar till olika bilder, också en idé om ett Sverige förr.

Och just det här också att jag inte ville ha någon amerikansk variant av dessa med cupcakes eller så utan jag ville verkligen att det skulle kännas svenskt. Och att det skulle vara gammeldags kafferep på svenska då (...) För när det gäller retro, och vintage också, så är det väldigt mycket rocka-billy, pin-up, 50-tal från USA som är det som folk tänker på. (Maria, 2013-02-28)

5.4 Inte ett ”riktigt” kafferep

Bilden kvinnorna hade av kafferepet blev kanske främst tydligt när de talade om vad som *inte* var ett kafferep. Så har flera sagt till mig att det de gör inte är ett *riktigt* kafferep egentligen. Att kalla det för ett kafferep kan ge en händelse som annars skulle kunna kallas en ”fika” ett historiskt eller lite speciellt skimmer. I samtal med bekanta har vissa sagt att de haft eller har varit på kafferep, men att de ”bara kallat det för det” för att det lät trevligare, att det gjorde händelsen mer ”speciell” än en vanlig fika. Ibland har man ursäktat sig med att det inte var ett riktigt kafferep man hade, troligtvis vet jag som skriver min uppsats om kafferep vad det är egentligen och man ursäktar sig med att de inte haft ambitionen att ha ett ”riktigt kafferep” eller att man misslyckats med att ha, vad man ser som ett riktigt kafferep.

Karolina: I början var vi ju jätteambitiösa då, det skulle vara sju sorter, hem-bakt, mjuka och hårda kakor, kanelbullar, tårta, tjoff tjoff tjoff! Men det gick väl sisådär två gånger tills vi insåg att: Nääe... (skrattar) Så nu har vi mer en grej, men gärna nåt extra fint då, istället.

Elin: Men det är fortfarande ett kafferep?

Karolina: Ja, alltså vi säger ju det, då när vi ska ses. Att ”Nu är det kafferep”. Men, egentligen kanske det inte är det? (Karolina, 2013-03-26)

Vissa har kafferep på ett sätt de själva tror är ”fel”, det vill säga inte stämmer överens med deras egen bild av hur ett ”riktigt” kafferep skall gå till. Exempelvis kan det innebära att istället för att värdinnan bakar alla kaksorterna själv får gästerna ta med sig en sort var, att man har för få sorter (inte sju sorters kakor) eller att man har fel sorts kaffe. På samma gång har det ibland varit viktigt att påpeka att man inte anammar allt som har med en viss tid att göra, så som det ovan diskuterade kvinnoförtrycket exempelvis då det kommer till vintagekläder.

Det är ju en nytolkning, en omtolkning av något som är gammalt. Som ju är väldigt typiskt för vår tid, vi har ju gjort om någonting till att passa oss.

(Maria, 2013-02-28)

Samtidigt finns saker som man kanske mer omedvetet bortser ifrån. Till exempel har det på alla kafferep jag varit på funnits mobiltelefoner, ibland kameror eller cd-spelare som inte heller ”passar in” i ett historiskt kafferep. Dessa föremål har dock inte kommenterats, utan möj-

ligheten att fotografera kafferepet och lägga ut på internet exempelvis är mer en självklarhet. På samma sätt som Linas 1990-tals lägenhet kunde bortses ifrån kan andra saker bli osynliga. Huvudsaken är att de andra deltagarna på kafferepet delar uppfattningen om vad som värdesätts och hur det skall tillges mening, oavsett om det handlar om vad saker skall symbolisera eller om det handlar om vad som kan bortses ifrån (mobiltelefoner, kameror) när det kommer till att uppleva kafferepet som autentiskt.

Bild 3 – Guldkantad kaffekopp, pressat glas, broderad duk, nöttoppar och vaniljhärtan på kafferep. Foto: Elin Hägg

5.5 Äkta och autentiskt

Att något upplevs som ”äkta” eller autentiskt handlar alltså om att man uppfattar det som sker som just äkta beroende på att den bild som skapats av kafferepet inom gemenskapen återskapas och uppfattas av de andra medlemmarna i gemenskapen. Etnologen Lotten Gustavsson Renius (2002) beskriver hur samma sak sker på medeltidsveckan i Visby där det är en etablerad bild av medeltiden blandat med en idé om ett mer äkta ”förr” som bestämmer om något upplevs som äkta eller ej. Det är relationen mellan det nu upplevda och den bild personen har av hur detta skall gå till som bestämmer om något upplevs som äkta eller ej. ”Upplevelsen av autenticitet bottnar, med ett sådant tänkande, i en intertextuell (...) relation” (Renius, 2002:167). Man kan bortse från vissa saker och på samma sätt som man under Medeltidsveckan kan bortse från gatuskyltar och barnvagnar som annars skulle kunna bryta illusionen av medeltid, behöver inte köksluckor från 90-talet eller mobiltelefoner störa bilden av ett gammaldags kafferep.

Att förr i tiden ofta beskrivs som tryggt och mer ”äkta” har också att göra med att ”förr” är så skiljt från nuet att det kan betraktas som just ett ”förr”, något förgånget som inte längre finns, något man kan se *tillbaka* på. Både medeltiden och kafferepets tid är epoker avskilda från nuet, de är avslutade och något man kan se tillbaka på och till skillnad från en osäker nu- och framtid ses de som definitiva, konkreta, enklare och tryggare.

5.6 De som ärver

Många av informanterna anser att den kunskap dessa äldre kvinnor besatt är på väg att försvinna. Att kafferep och den kunskap som kan knytas till dessa (exempelvis småkakor och kvinnligt könskodad kunskap) är något som är värt att bevara. Kafferepet och ätandet, bakandet och presentationen av kakorna blir ett sätt att dela med sig av sig själv, sin historia och placera sig själv i ett sammanhang och tillhöra en grupp nu och ”då”, ett sätt att leva ut sin bild av sitt kulturarv.

Att ta upp och göra sådant som är kopplat till ett ”förr”, till tanter eller husmödrar, handlar inte bara om att iscensätta ett förr eller att känna tillhörighet med likasinnade. Det kan också handla om att bevara den kunskap som den äldre generationen hade. Som Lövgren (2012) analyserade tantvurmen som ett bevis för en miljömedvetenhet, att få kunskap om att sylta och safta, baka småkakor, men också att uppgradera denna kunskap som dessa kvinnor besatt. Genom att värdera dessa kvinnors kunskap högt erkänner man också deras kunskap som något som är värt att ta efter. Det är vanligt när något utnämns till ett kulturarv att fenomenet är

hotat eller på väg att försvinna. Hade man inte lyft fram husmödrarnas eller tanternas livsstil hade den kanske fått fortsätta ses som nedvärderad, så som generationen innan, ibland representerad av informanternas mödrar, sett på denna kunskap. Att detta ses som något som är värt att bevara kan ha många orsaker, en informant resonerar att:

Det fanns mycket kunskap då som jag tror man kan ha nytta av, men inte att vi ska gå tillbaka och bli hemmafruar. (...) I den här kulturen som är nu när man får in så mycket influenser från andra länder och så, att ändå försöka bevara det som är det nordiska, det svenska, att det inte försvinner, den kunskapen, det arvet som man har. Det känner jag att det är viktigt för mig, att få dela med mig av. (Jenny, 2012-10-08)

Anne Eriksen (2013) visar att ett kulturarv ofta ses som något som kan ärvas (med juridiska förtecken). Det innebär således att det finns en tanke om någon som ärver, ett tilltänkt subjekt som skall överta och vårda kulturarvet. Kulturarvet skapar således också ett subjekt, den som ärver, vilket gör att kulturarv kan användas som strategi för att legitimera den kulturella grupp man tillhör. Att kunna visa att man har ärvt något från tidigare generationer bekräftar individen och gruppen som arvingar. Genom att kalla detta för ett arv, att kafferepet är något man ärver av någon som gjort detta tidigare, gör man föremålen, kunskapen och iscensättningen av kafferepet mer accepterad och en del i en diskussion om bland annat upprättelse och arvsrätt snarare än ytlighet eller en trend. Samtidigt innebär detta att vissa människor exkluderas, att andra grupper inte har rätten att ärva ett visst kulturarv, eller som Lars-Eric Jönsson och Birgitta Svensson uttrycker det: ”Konstruktionen av kulturarv innebär både produktionen av objekt och subjekt, som innesluter och utesluter och som markerar tillhörighet och utanförskap” (Jönsson & Svensson, 2005:19). I och med att man knyter an till en idé om ett förr som inte bara utspelar sig i en viss tid med en viss estetik utan också en plats, en idé om Sverige, konstrueras en idé om ett svenskt kulturarv.

Kafferepet kan bli ”svenskt” utifrån att det iscensätts som kontrast till exempelvis ett amerikanskt förr som citatet på sidan 41 visar. Men det skapas också som jag tidigare visat utifrån personliga minnen och erfarenheter som man förväntar sig att också en del andra människor har, exempelvis att jag som svensk ung kvinna som skall delta i ett kafferep förväntas ha ett minne av en farmor eller en mormor som bakar småkakor. De som inte kan dela dessa minnen som en gemensam referenspunkt kan uteslutas från gemenskapen och därmed möjligheten att se kafferepet som sitt kulturarv (jfr Jönsson & Svensson, 2005:14)

5.7 Den nya gamla kvinnorollen

De kvinnor jag mött är väl medvetna om att de skapar något, kanske på grund av den debatt där en del bloggare bland annat försökte aktivt visa att de inte ville ha tillbaka 50-talets kvinnosyn (Lindström, 2010). Kvinnorna är medvetna om att det är ett nyskapande man håller på med, men man har en bild av hur ett ”riktigt” kafferep skall vara. Genom revatiliseringssprocessen och utnämmandet av detta som sitt kulturarv knyter man an till en viss tid, en viss estetik och *vissa kvinnor*.

Laurajane Smith (2008) lyfter tanken om att man bör se till hur idéer om manlighet och kvinnlighet står i relation till kulturarv och hur detta påverkar människors möjlighet att identifiera sig med det som kallas kulturarv. Genom att, som vi sett ovan, se kulturarvet som tillkommet i en process kan vi således se att idéer om manligt och kvinnligt skapas och befästs genom att vissa saker ses som kulturarv.

A reconsideration of heritage as a cultural process in which ideas of gender are created, challenged and negotiated, and are interlinked with, influence and are influenced by a range of other social and cultural identities such as class, ethnicity, nationhood and community is a useful starting point. (Smith, 2008:173)

Föremål är ofta könskodade, exempelvis småkakorna som knyts till kvinnliga släktingar eller klänningar som skall framhäva kvinnliga former. Även kafferepet i sig ses idag som en *kvinnlig* företeelse. Även om alla jag talat med sagt att män är välkomna på kafferep, något man tänker sig att de inte var ”förr”, har jag inte stött på några män på kafferep. Också de kafferep jag sett rapporterade om på internet har i huvudsak bestått av kvinnor. Det är ett kvinnligt kulturarv både i fråga om vilka man vill lyfta fram liksom mottagaren av kulturarvet. Det handlar mycket om att uppvärdera dessa farmödrar och mormödrar, tanter och husmödrar, och den kunskap de besatt.

Om vi ser att denna revitaliseringsprocess sker i ett socialt rum, kaffereps-fältet, kan vi se att vissa saker är symboliskt värdefulla medan andra inte är det. Vissa saker, som att dessa kvinnor var hemmafruar exempelvis, kan man bortse ifrån och lyfts inte fram som bevarandevärt medan annat, så som den förkroppsligade kunskapen om kakbak, lyfts fram som positivt. Vilken mening dessa saker skall ha, exempelvis den emotionella betydelsen av småkakor, är något som förhandlas mellan de aktörer som befinner sig i fältet. Inom ett fält där man för-

handlar om hur en accepterad självständig kvinnoroll kan se ut vill man hävda sin rätt att klä sig på ett visst sätt, eller att hålla kafferep, utan att ses som en bakåtsträvare eller anti-feministisk. Att hävda att man har kafferep men *samtidigt* är feminist och egenföretagare eller utbildad (i motsats till hemmafru) blir viktigt för många av informanterna, liksom att visa att man har kunskap om en feministisk debatt. Clara Lindström och andra bloggare, liksom många av mina informanter, har en uttalad feministisk grundsyn. Ett talande exempel är att ett exemplar av Nina Björks (1996) feministiska klassiker *Under det rosa täcket* ligger bredvid småkakor och kaffekoppar på ett kort som skall illustrera kafferep i Elin Eks bok *Supertanten* (2011). Boken handlar om att hylla tanten som ideal och ge tips på ”tantiga saker” som småkakor, återbruk och husmodersråd (för en vidare analys av boken se Lövgren, 2012).

Kulturarvet legitimerar identitet, men det krävs också att det blir erkänt i fråga om kampen i ett feministiskt fält, att det man gör blir betraktat på allvar av övriga i fältet. Utan att bli erkänd i fältet av de övriga har man ingen möjlighet att vara med och definiera det heller. Genom att vara påläst om en feministisk diskurs kan man visa på ett symboliskt kapital som ger aktörerna rätt att uttrycka sin mening i fältet. Genom att på så sätt komma in i fältet kan man börja kampen om att höja statusen för den livsstil dessa tanter representerar liksom att detta är en kvinnoroll lika god som någon annan.

6. AVSLUTANDE ORD

6.1 Sammanfattning

I denna uppsats har jag visat hur kafferepet genom en revitaliseringsprocess skapar idéer om ett kulturarv. Jag har diskuterat hur idéer om ett förr iscensätts och skapar en känsla av samhörighet till ett ”förr” och ett ”nu” där de personer man iscensätter kafferepet tillsammans med förväntas dela de värden man tillskriver kafferepets olika komponenter. De får gärna ha ett socialt kapital och berätta om en farmor eller mormor som bakade småkakor. Samtidigt krävs det också ett ekonomiskt kapital för att ha råd med alla dessa kakor, porslinet, klänningarna och kaffet. Kafferepet är inte för alla, men som jag visat har det aldrig varit det.

Kulturarvet, i denna kontext, ses som något man har och mentalt kan knyta an till samtidigt som det kan få ideologiska förtecken där den kunskap som krävs för att hålla kafferep; den som tillskrivs mormödrar, farmödrar, fastrar och mostrar eller hemmafruar, beskrivs som tidigare åsidosatt och värd att lyfta fram och bevara. Vad, från förr, som revitaliseras och iden om hur kafferepet skall gå till kan vara blandning av hur man sett andra göra kafferep på internet, personliga minnen, Pippi Långstrump, eller egna idéer om ett ”förr”. Men även om man inte har ett minne av någon som har haft kafferep, tänker man sig ändå ofta fenomenet tillhöra de kvinnliga släktingar och den historiska era man tänker sig att de tillhör. Samtidigt som kafferepet som kulturarv kan verka inneslutande där man delar och iscensätter en uppfattning om förr med andra kan det också fungera uteslutande för dem som inte delar denna förståelse eller bakgrund. När idéer om bland annat kön och nationallitet objektifierats i de föremål som används för att iscensätta kafferepet, är det möjligt att de som ej uppfattar eller kan bemöta dessa på rätt sätt, inte kan ta del av eller knyta an till kulturarvet på samma sätt. Det undersökningen visar är att revitaliseringen av kafferepet är en kreativ process och som några informanter menade, just ett sätt att anpassa gamla fenomen så att de passar in i nutiden.

6.2 Kulturanalys och tillämpbarhet

Jag menar att istället för att bara se till hur kulturarv produceras, politiseras eller praktiskt används, är det viktigt att undersöka hur människor relaterar till och känner för kulturarv. Denna uppsats har varit ett försök att närma sig detta och genom olika metoder och teorier pröva hur en sådan studie skulle kunna gå till. Kulturanalys kan hjälpa till att undersöka hur människor *skapar* och *använder* sitt kulturarv istället för att bara se människor som *konsumerar* kulturarv. Den här undersökningen visar att relationen till det som utpekats som kulturarv

är personlig och beroende av de intressen aktörerna har i nuet. Det handlar om internet och virtuella gemenskaper som har betydelse för vår förståelse av ”förr” liksom minnen och idéer om hur det var förr. Ser man kulturarvet som en process där människor själva knyter an till och använder sig av historia väcks frågor kring hur kulturarvsinstitutioner i framtiden skall arbeta. Då det exempelvis inte räcker att ställa till med kafferep och förvänta sig att andra skall komma dit och *ta del av* kulturarvet, utan att relationen till förr är något som skapas individuellt, hur skall man då arbeta med kulturarv?

Kulturarvsarbete har ofta fokuserat på ”platsen”, den regionala särarten antingen som försäljningsargument (Jönsson, 2002) eller som sammanförande kraft inom hembygdsrörelsen. Också revitaliseringsprocesser tycks ofta ha landat i att man ville förstärka ”den regionala eller nationella identiteten” (Centergran, 1992:119). Kan man då tala om ett platslöst kulturarv, ett kulturarv som man inte kan relatera till en speciell plats? Hur påverkar detta vad som bevaras exempelvis från folkhemmet, den tid som per definition skulle radera skillnader mellan människor ekonomiskt, socialt men också regionalt (NE.se, folkhemmet)? Har forskningen kring individers möjligheter att knyta an till och värdera kulturarv skuggats av fokus på kulturarv som någonting förknippat med regionalitet, vad som är specifikt för en viss socken och således kommersiellt gångbart? Hur har detta uteslutit alla dem som inte känner sig tillhöra det regionala kulturarv som utpekats av andra?

Jag är övertygad om att för att kunna engagera människor i kulturarvsarbete måste man också förstå hur människor knyter an till sin historia och använder sig av ”sitt” kulturarv i olika former. *Hur* människor använder sig av och iscensätter ”förr”. Alltså inte bara hur människor upplever de kulturarv som presenteras för dem eller huruvida de är representerade via dem, utan hur de själva knyter an till ”sina” kulturarv. Men det är också viktigt att diskutera hur detta påverkar människor som individer och som en del av ett samhälle.

7. REFERENSER

7.1 Tryckta källor

- Alftberg, Å. (2012). *Vad är det att åldras?: en etnologisk studie av åldrande, kropp och materialitet*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2012. Lund.
- Anshelm, J. (red.) (1993). *Modernisering och kulturarv: essäer och uppsatser*. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion.
- Beckman, S. (1999): Vad vill staten med kulturarvet? I Alzén, A. & Hillström, M. (red.) (1999): *Kulturarvet, museerna och forskningen*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond. Gidlund. Hedemora.
- Björk, N. (1996). *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bourdieu, P. (1999). *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.
- Braunerhielm, L. (2006). *Plats för kulturarv och turism: Grythyttan : en fallstudie av upplevelser, värderingar och intressen*. Diss. Karlstad : Karlstads universitet, 2006. Karlstad.
- Bremmer, F. (2011). *De sista tanterna: från husmor till modeikon*. Stockholm: Forum.
- Bringéus, N. (red.) (1970). *Mat och miljö: en bok om svenska kostvanor*. Lund: Gleerup.
- Centergran, U (1985) i *Den gamla goda tiden: perspektiv på forskarbegreppen revitalisering och folklorism*. Nord-Nytt nummer 25, 1985. Viborg:
- Centergran, U. (1992) Folklorism och revitalisering i Skarin Frykman, B., Brembeck, H. & Berg, M. (red.) (1992). *Brottningar med begrepp: en antologi*. Göteborg: Etnologiska institutionen, Univ.
- Davies, C.A. (2008). *Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*. (2. ed.) London: Routledge.
- Den gamla goda tiden: perspektiv på forskarbegreppen revitalisering och folklorism*. (1985). Nord-Nytt nr. 25. Viborg:
- Ek, E. (2011). *Supertanten: för dig som redan är en och för dig som vill bli : sylt, småkakor, syjuntor och civilkurage*. Stockholm: Bonnier fakta.
- Engman, J. (1999). *Rituell process, tradition och media: socialdemokratisk första maj i Stockholm*. Diss. Stockholm : Univ., 1999. Stockholm.
- Eriksen, Anne (2013). Tradisjon og kulturarv, i: *Folkloristikens aktuella utmaningar. Vänbok til Ulf Palmfelt*. Gotland University Press. sid. 79 – 96
- Ehn, B. och Löfgren (2012) *Kulturanalytiska verktyg*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.

- Fangen, K. (2011) Deltagande observation i Fangen, K. & Sellerberg, A. (red.) (2011). *Många möjliga metoder*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Fjellström, C. (1990). *Drömmen om det goda livet: livskvalitet och matvanor i ett uppväxande industrisamhälle: Stocka sågverk 1870-1980* Diss. Umeå: Univ. Stockholm.
- Frykman, J., Bringéus, N. & Löfgren, O. (red.) (1991). *Svenska vanor och ovanor*. Stockholm: Natur och kultur.
- Frykman, J. (2012). *Berörd: plats, kropp och ting i fenomenologisk kulturanalys*. Stockholm: Carlsson.
- Gerholm, L. (1985) Revitaliseringens fenomenologi i *Den gamla goda tiden: perspektiv på forskarbegreppen revitalisering och folklorism*. Nord-Nytt nummer 25, 1985. Viborg:
- Goffman, E. (1970). *När människor möts: studiet av det direkta samspelet mellan människor*. Stockholm: Aldus/Bonnier.
- Goffman, E. (1998). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. (4. uppl.) Stockholm: Prisma.
- Grahn, W. (2006). *"Känn dig själv": genus, historiekonstruktion och kulturhistoriska museirepresentationer*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2006. Linköping.
- Gunnemark, K. (1998). *Hembygd i storstad: om vardagslivets praktik och den lokala identitetens premisser*. Diss. Göteborg : Univ.. Göteborg.
- Hagström, C. & Marander-Eklund, L. (2005) Att arbeta med frågelistor – en introduktion i *Frågelistan som källa och metod* Lund: Studentlitteratur
- Harrison, D. & Ulvros, E.H. (2003). *Historiebok för kakälskare*. Lund: Historiska media.
- Hobsbawm, E.J. & Ranger, T.O. (red.) (1992). *The invention of tradition*. (Canto ed.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Husmoderns köksalmanack*. (1953). Sundbyberg: Semic.
- Jonsson, J. (2008). *Kafferepet på Österlen: minnen, tankar, kvinnor, recept*. Kristianstad: Skånemedial.
- Jönsson, H. (2002). Matupplevelser i O'Dell, T. (red.) (2002). *Upplevelsens materialitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Jönsson, H. (2005). *Mjölk: en kulturanalys av mejeridiskens nya ekonomi*. Diss., Lund : Lunds universitet, 2005. Eslöv.
- Jönsson, L. & Svensson, B. (red.) (2005). *I industrisamhällets slagskugga: om problematiska kulturarv*. Stockholm: Carlsson.
- Liliequist, M. & Lövgren, K. (red.) (2012). *Tanten, vem är hon?: en (t)antologi*. Umeå: Borea.
- Lowenthal, D. (1985). *The past is a foreign country*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Löfgren, O. (1990) Tingen och tidsandan i Umeå universitet. Etnologiska institutionen (1990). *Människor & föremål*. Stockholm: Carlsson.
- Lövgren, K. (2012) Tanten som symbol. Åldrande och kvinnlighet i Liliequist, M. & Lövgren, K. (red.) (2012). *Tanten, vem är hon?: en (t)antologi*. Umeå: Borea.
- Magnus, B. & Morger, K. (1994). *Kön och kulturarv*. (1. [uppl.]). Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Miller, D. & Slater, D. (2000). *The Internet: an ethnographic approach*. Oxford: Berg.
- Miller, D. (red.) (2005). *Materiality*. Durham, N.C.: Duke University Press.
- Miller, D. (2009). *Stuff*. Cambridge: Polity Press.
- Paju, M. (2002): *Kulturmiljön i den regionala utvecklingen*. En fallstudierapport. Rapport från Riksantikvarieämbetet. 2002:4. Stockholm.
- Reinius, L.G. (2002). *Den förtrollade zonen: lekar med tid, rum och identitet under Medeltidsveckan på Gotland*. Diss. Stockholm : Univ., 2002. Nora.
- Roswall, A. (red.) (1904). *Kvinnans bibliotek: uppslagsbok för hemmet. 1, Fråga mig! : handbok för hemmet*. Stockholm: Ander.
- Salomonsson, A. (1979) *Gotlandsdricka: traditionell kultur som regional identitetssymbol*. Diss. Lund : Univ.. Karlstad.
- Salomonsson, A. (1987) Inledning i Borda, B. & Salomonsson, A. (red.) (1987). *Mera än mat*. Stockholm: Carlsson (s.9-14)
- Schivelbusch, W. (1982). *Paradiset, smaken och förnuftet: njutningsmedlens historia*. Stockholm: Alba.
- Sigfridsson, I. (2005). *Självklara drycker?: kaffe och alkohol i social samvaro*. Diss. Göteborg: Göteborgs Universitet, 2005. Göteborg.
- Sjöberg, T. (1998) *Damkonditorier och herrkaféer - Borgerliga kvinnors och mäns skilda rum i 1890-talets Stockholm* RIG - Kulturhistorisk tidskrift, vol. 81, nr. 3, 1998
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. New York: Routledge.
- Smith, L. (2008). Heritage, Gender and Identity i Graham, B.J. & Howard, P. (red.) (2008). *The Ashgate research companion to heritage and identity* [Elektronisk resurs]. Aldershot: Ashgate. (sid.159-179)
- Svensson, S. (1970) Hur kaffet blev svensk nationaldryck (Kapitel 12, s. 182-195) i Bringéus, N. (red.) (1970). *Mat och miljö: en bok om svenska kostvanor*. Lund: Gleerup
- Swahn, J. (1982). *Svensk kaffekultur: Jan-Öjvind Swahn berättar den 300-åriga historien om hur kaffet kom till Sverige och sedan blivit allt djupare rotat i den svenska kulturmiljön*. Karlstad: AB Anders Löfberg.
- Swahn, J. (2009). *Stora matlexikonet*. (3., rev. utg.) Bromma: Ordalaget.

Valeri, R. ”Kom så tar vi en kopp!” i Frykman, J., Bringéus, N. & Löfgren, O. (red.) (1991). *Svenska vanor och ovanor*. Stockholm: Natur och kultur.

Waldetoft, D. (2003) Vad vill vi med våra frågelistor? i Nordiska museet (2003). *Frågelist och berättarglädje: om frågelistor som forskningsmetod och folklig genre*. Stockholm: Nordiska museets förl.

Övling, J. (2011) *Laddat besök i 50-talets kök – om återskapandet av folkhemmets hemmafru* i Samdok-forum 2011/4

7.2 Otryckt källmaterial

Björk, A. (2009) *Dagens Nyheter*, 2009-08-15, <http://www.dn.se/livsstil/trend/nu-ar-det-hippt-att-vara-husmor> (läst 2013-01-22)

Gahne, M. (2012) Kafferepet är tillbaka i *Göteborgs-Posten*, 2012-06-28
<http://www.gp.se/matdryck/1.988696-kafferepet-ar-tillbaka>

Lindström, C. (2010) postat 2010-09-08, <http://www.underbaraclaras.com/clara-ryter-ifran/at-helvete-med-alltihop/> (läst 2013-05-04)

Magnusson, L. (2010) *Aftonbladet* debatt, 2010-10-27,
<http://www.aftonbladet.se/debatt/kronikorer/lisamagnusson/article12617746.ab> (läst 2013-02-14)

Stenberg, B. (2012) *Aftonbladet* debatt, 2012-04-03,
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article14627792.ab> (läst 2013-02-14)

7.2.1 Övriga Internetkällor

Granne med Selma <http://grannemedselma.se/> (läst 2012-05-26)

Hägg, E. (2012) <http://syltaochsafta.blogspot.se/> (läst 2012-05-26)

NE.se, kafferep. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/kafferep>, Nationalencyklopedin, (läst 2013-01-30)

NE.se, folkhemmet. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/folkhemmet>, Nationalencyklopedin, (läst 2013-05-20)

Miriam's Kafferep <http://miriamskafferep.com/> (läst 2012-05-26)

Underbara Clara <http://www.underbaraclaras.com/> (läst 2012-05-26)

7.2.2 Arkivmaterial

Folklivsarkivet i Lund, LUF 148: *Kafferep och kaffebjudning* (1972). LUF18295; LUF18276; LUF18308; LUF18255; LUF18291; LUF18265; LUF18257; LUF18284; LUF18299

Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg, DAGF 2005/11-12: *Med fingrarna i kakburken* (2005). DAGF 429; DAGF 431; DAGF 444

Nordiska museet Stockholm, NM 186: *Kaffe, te och choklad* (1965). KU 385; KU 245

7.2.3 Citerade intervjuer

Transkriberingar finns tillsammans med citerade och ej citerade inspelade intervjuer i författarens ägo.

Jenny, 2012-10-08

Maria, 2013-02-28

Karolina, 2013-03-26

Lina, 2013-04-03

7.2.3 Citerade frågelistsvar

Finns tillsammans med ej citerade frågelistsvar i författarens ägo.

Malin, 2013-02-18

Anna, 2013-02-18

Petra, 2013-03-10

7.2.4 Bilder

Bild 1 - Header från bloggen *Miriam's Kafferep* (<http://miriamskafferep.com/>)
Hämtad 2013-05-26. Med tillstånd från Miriam Parkman, 2013-05-26

Bild 2 – Linas kokböcker. Foto: Elin Hägg (original i författarens ägo)

Bild 3 – På Kafferep. Foto: Elin Hägg (original i författarens ägo)